

მთბზსური

ყოველკვირული ჟურნალი

№ 10.

კვირა, 20 მარტი 1905 წლისა.

№ 10.

„მთბზსურის“ რედაქცია ხელის მომწერთა საზღვრადღებთ აცხადებს, რომ ვისაც ხუკდრი ჟურნლის შემოტანა აკლია, დაახჩარონ შემოტანა.

გამოვიდა ახალი წიგნი

ნაწყვედებში ბოლიტიკურ ეკონომიიდან

ა. წულუჭიძისა

ფასი ათი შუკი.

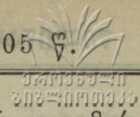
შინაბრსი: დღევანდელი მდგომარეობა, ფ. მახარაძისა.—თმის ამბები.—ოფიციალური ცნობები გლეხების მოძრაობის შესახებ.—არა ოფიციალური ცნობები გლეხების მოძრაობის შესახებ.—სხვა-და-სხვა ამბები.—შინაური მიმოხილვა, წარისა.—კორუფციონდენციები.—რუსეთის ქრონიკა.—უცხოეთის ქრონიკა.—* * *, ლექსი გ. რუხაძისა.—გურიის ამბები, ნ. კ.—ძისა.—მასწავლებელთა გასაჭირი და კავშირი სრულიად რუსეთის მასწავლებელთა.—ისტორიულ-საზოგადოებრივი წერილები, თარგმ.

დღევანდელი მდგომარეობა.

დღევანდელ საერთო განკითხვის დროს, როცა ყველა მხაგვრელი და შემავიწროებელი იძულებული ხდება პასუხი აგოს ხალხის წინაშე რაც რამ აქამდის ბოროტება და ცოდვა ჩაუდენია, ყველაზე უფრო დიდ ყურადღებას გლეხებს მოძრაობა იქცევს. და მართლაც, ამ ათი წლის წინეთ რომ ვისმეს გლეხების მოძრაობის შესახებ საუბარი ჩამოვგდო, იმას ყველა მასხარათ აიგდებდა. იმ დროს ჩვენში ქალაქის მუშების მოძრაობაც არაფრათ მიანდათ და პირდაპირ, აშკარათ, უარყოფდენ ჩვენში მუშათა კითხვას. მაგრამ დღეს ყველა დარწმუნდა, რომ მუშების კითხვა ჩვენში სრულებით უსაქმო პირების გატაცება და ოცნება არ არის, არამედ მას ღრმა ეკონომიური და პოლიტიკური საფუძველი აქვს თანამედროვე საზოგადოებრივ პირობებში. ამავე დროს საზოგადოებას თავზე დაატყდა მეორე არა ნაკლები ყურადღების ღირსი საკითხი—საკითხი გლეხ-კაცობის მდგომარეობის შესახებ. ეს ყველასათვის მოულოდნელი იყო, და უმრავლესობას ეს საკითხი დიდხანს არ ჯეროდა. და მართლაც ვის ეგონა, რომ სოფლის გლეხ-კაცობა, ამოდენა ხნის განმავლობაში მარტო სიბეჩავისა და შევიწროებას დაჩვეული და გონება დახშული, თვალებს გაახელდა, ხმის ამოდებას გაბედავდა და თავისი მდგომარეობის გაუმჯობესობას მოითხოვდა? ვინ წარმოიდგენდა, რომ ჩვენი მიყრუებული სოფლები, სადაც ბატონ-ყმობის დროიდან დარჩენილი წესები და პოლიციელთა მათრახი ბატონობდა, სადაც ცოცხალი აზრის ან სიტყვის გაგონება ყოვლად შეუძლებელი იყო, ასე გაბედულათ და ენერგიულათ მოითხოვდენ ადამიანურ

უფლებებს? და აი ეს დაუჯერებელი გარემოება დღეს ცხადი შეიქნა, სინამდვილეთ იქცა. გურიის გლეხებში დაწყებული მოძრაობა დღეს თითქმის მთელ ამერ-იმერის გლეხობას მოედვა. მთელი გლეხობა, როგორც ერთი კაცი, ზიზღს უცხადებს ძველ წეს-წყობილებას, სპობს ყოველგვარ კავშირს მთავრობის ყოველგვარ დაწესებულებასთან და თხოულობს ხალხის წარმომადგენლების მიერ არჩეულ მართვა-გამგეობას. წინეთაც ვამბობდით და ახლაც ვიმეორებთ, რომ გლეხების დღევანდელი მოძრაობა დაიბადა და გაიზარდა ეკონომიურ ნიადაგზე, ე. ი. ამ მოძრაობის თავი და თავი მიზეზი უპირველეს ყოვლისა მიწის სივიწროე ან სრულიად უმიწობა იყო გლეხებში. მაგრამ დიდი შეცდომა იქნებოდა, რომ გლეხების დღევანდელი მოძრაობა მარტო ეკონომიური შევიწროებით ავსხნათ. ვინ არ იცის, რომ გლეხებში დღეს ბევრია ისეთები, რომლებსაც მიწა-ადგილი ბევრათ იმაზე მეტი აქვთ, რაც თითონ ჰქონდათ თავის სარჩენათ, და რომლებიც გაქირვებულ გლეხებს იჯარით აძლევენ მიწებს. ესენი შეადგენენ სოფლის ბურჟუაზიას. მეორე მხრით არიან ან სრულებით უმიწაწყლოთ დარჩენილი (ბაგანო) ან მცირე მამულის პატრონი გლეხები, რომლებიც იძულებულნი არიან მემამულეებიდან აიღონ იჯარით მიწები, რომ სიმშლისაგან არ დაიხოცონ. ერთი სიტყვით აქ ჩვენ იმის თქმა გვინდა, რომ მაშინ როცა გლეხების ერთი ნაწილი, ე. ი. მისი უმრავლესობა, ეკონომიურათ შევიწროებული და დაჩაგრულია, მისი უმცირესი ნაწილი, — სოფლის ბურჟუაზია, ამ მხრით, რასაკვირველია შედარებით, უზრუნველყოფილია. ამნაირათ აშკარაა, რომ გლეხ-კაცობის ამ ორ ჯგუფს შუა ეკონომიური განხეთქილება არსებობს; მაგრამ მიუხედავათ ამისა, დღეს გლეხობა, როგორც ერთი კაცი, ამოძრავებრლია და თავის უკმაყოფილებას უცხადებს დღევანდელ მართვა-გამგეობას და წესწყობილებას, ერთ ხმათ თხოულობს ამ წესწყობილების ძირიანათ შეცვლას. რით აიხსნება ასეთი შეერთებული მოქმედება? უეჭველათ უნდა იყოს ისეთი რამ, რაც ერთი და იმავე მდგომარეობაში აყენებს როგორც გაღატაკებულ ბოგანო გლეხს, ისე სოფლის შეძლებულ გლეხობასაც. რაში გამოიხატება ეს მდგომარეობა? დღეს ეს ყველასათვის აშკარა შეიქნა.

გლეხებმა უკვე შეიტყვეს, რომ, მართალია, ამ ორმოცი წლის წინეთ მოხდა ბატონების და ყმების გათიშვა, ე. ი. ბატონ-ყმურ ურთიერობის გაუქმება, მაგრამ ეს გაუქმება მარტო სიტყვიერი გამოდგოა, საქმიან გლეხი თითქმის იმავე ბატონ-ყმურ ურთიერობაში დარჩა. ეს ბატონ-ყმური დამოკიდებულება მარტო იმაში როდი გამოიხატება, რომ გლეხები მიწა-ადგილების მხრით შეავიწროეს და სავსებით ყოფილ მებატონეებისაგან დამოკიდებული გახადეს, არამედ კიდევ უფრო იმაშიაც, რომ გლეხებისთვის შექმნეს განსაკუთრებული კანონი, რომლის ძალით გლეხები გამოყოფილია ყველა დანარჩენ წოდებებიდან და გლეხობა აღიარებულია დაბალ, გადამხდელ, მო-

ხარკე წოდებათ. ამავე კანონის ძალით გლეხკაცობას დააკისრეს ყოველგვარი გადასახადი და ბეგარა როგორც მემამულეები, ისე ხაზინის სასარგებლოთ. გარდა მემამულეებისა, ნაბატონარებისა, გლეხობას კიდევ მეორე ბატონი მიუჩინეს. ეს გახლავთ პოლიცია ანუ ადმინისტრაცია. მთავრობის ეს ორგანო, დაწესებულება, ლამობდა ყველაფრის ჩანთქვას, ყველაფრის თავის ბრჭყალებში მომწყვდევას. იგი ერეოდა და ყჩხარებოდა ყველაფერში; ხალხი მის თვალში შეიქნა რალაც გაუგებარი, გონება დახშული, ყველაფრის ამტანი, უენო მასსა, რომელსაც როგორც უნდოდა, ისე ექცოდა. გლეხობას ვითომც უფლებაც მანიჭეს თავისი საქმეები თითონ მას ეწარმოებია; მას ჩააგონეს, ხომ მთავრობა შენთვის ზრუნავსო. გლეხები მართლაც ირჩევდნ მამასახლისებს და სოფლის სხვა მოხელეებს, მაგრამ ეს მათ მიერ არჩეული პირები ნამდვილათ პოლიციის სრული მორჩილი იყვენ, მხოლოთ მისი სურვილის ამსრულებლები იყვენ, ასე რომ პოლიციას ვინც უნდოდა, იმას ირჩევდა და აყენებდა მამასახლისათ; ამიტომ ეს მამასახლისები ხალხის მტანჯველებათ გადაიქცენ. ხალხს დაარსებინეს სკოლები, ვითომც გონების გასანათლებლათ, მაგრამ ნამდვილათ კი სკოლა—ეს წმიდა ტაძარი—გონების დასაბრმავებელ იარაღათ გადაიქცეს, სადაც ბავშვს უფრო ამახინჯებენ და რყენიან, ვინემ ცხოვრებისათვის ამზადებენ. ადმინისტრაციამ ვითომც არც ხალხის ჯანმთელობა დაივიწყა: გლეხებს გაუშართეს სასოფლო საავათმყოფოები, მაგრამ საქმე მოაწყეს ისე, რომ ეს წმიდა საქმეც თავის მოხელე ჩინოვნიკებს ჩაუვდეს ხელში, რომლებიც მხოლოთ თავის ჯიბის გასქელებახე ფიქრობდენ, და არა ხალხის ჯანმთელობახე. ჩინოვნიკ-ექიმს ფეხებზე კიდია ავათმყოფი გლეხი, ოლონდ მან ფულები აიღოს; ამიტომ ჩინოვნიკ-ექიმების ხელში სასოფლო საავათმყოფოები გადაიქცენ ხალხის საყვლეფავ იარაღათ; და იმავე დროს კი სასოფლო საავათმყოფოები გლეხკაცების ფულით ინახება და იქიდან კი გლეხებს კისრის-კვრით ერეკებიან ჩინოვნიკ-ექიმები. სად არის აქ სამართალი? და ამას შემდეგ კი გასაკვირალია, რომ ხალხი ანგრევს და წვავს სოფლის სკოლებს, გალახვას და მოკვლას ემუქრება ჩინოვნიკ-ექიმებს? სასტიკი და მიუტოვებელი ცოდვა იქნება, თუ აქედან იმ დასვენას გამოიყვანთ, რომ ხალხს არ სურს სწავლა, რომ იგი არაფრათ აგდებს წამლობას და ექიმობას. ეს არის დღევანდელი წესწყობილების შედეგი. აი სადამდის მიიყვანეს და როგორ გააბოროტეს ხალხი! განსაკუთრებით იტანჯება აქ გლეხ-კაცობა, როგორც წოდება, და აი სწორეთ ამიტომ ამოდრავდა იგი ამ წეს-წყობილების წინააღმდეგ. ამბობენ, რომ თუ თავად-ახნაურობა დაუთმობს და ზოგ შეღავათს მიანიჭებს გლეხებს, შეიძლება, ეს უკანასკნელნი დაკმაყოფილდენ, დაწყნარდენ და ძველ ცხოვრებას დაუბრუნდნო. ამის თქმა ან გაუგებრობაა და ან თავისი თავის დატყუილება; გლეხების მოძრაობა მიმართულია დღევანდელი სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წესწყობილების წინააღმდეგ; გლეხები თხოულობენ ბატონ-ყმური ურთიერობის ნაშთის სრულიად გაუქმებას. ეს ძესწყობილება ხელს უშლიდა და აბრკოლებდა ქვეყნის ეკონომიურ წარმატებას, საწარმოვო ძალთა სრულ განვითარებას. ხალხი დაბოროტილი იყო. მართალია, პირადი დამოკიდებულება ბატონსა და ყმას შორის მოისპო ამ ორმოცი წლის წინეთ, მაგრამ ხალხს ერთის მაგიერ ორი ბატონი გაუჩნდა: ერთი იყო ძველი ნაბატონარი, რომელსაც მთავრობამ მიაკუთვნა გლეხების სარჩოსაბადებელი მიწა-წყალი; მეორე იყო ყოველის შემძლე ადმინისტრაცია, რომელმაც ხალხი შებოჭა და შეიპყრო. გლეხები დღეს აშკარათ ხედვენ, რომ მარტო მემამულეებისაგან

თავის დახსნა მათ ეგრაფერს უშველის, თუ ახლანდელი მართვა—გამგეობის წესი შენახული იქნა. აწინდელი წესწყობილების ძირითადი ცვლილება იქნება მხოლოთ პირველი ნაბიჯი, და ამ პირველ ნაბიჯს მთელი გლეხ-კაცობა ერთათ გადადგამს. ეს ნაბიჯი იქნება ხალხის პოლიტიკური განთავისუფლება, პოლიტიკური თავისუფლების მოპოვება. ამას სხვა ნაბიჯები მოყობა, მხოლოთ იმ განსხვავებით, რომ სოფლის გაქვირებული, ბოჯანო, ხალხი ჩამომორდება სოფლის ბურჟუაზიას და მთელი ბურჟუაზიის წინააღმდეგ შეუერთდება ქალაქის მუშა ხალხს. მაგრამ დღეს კი საერთო მტრის მოშორებაა საჭირო.

დადგა დრო, დრო განკითხვის, როცა ძველი წეს-წყობილება უნდა სამუდამოთ დაინგრეს. ზოგიერთები ფიქრობენ, ვითომც შეიძლებოდეს ძველ წეს-წყობილების ხსნა. იმათი შეხედულებით ამასთვის საკმარისია ზოგი რამ დათმობა, შეკეთებ-შემოკეთება. იყო დრო, როცა დათმობაც მეტათ მაინდათ, მაგრამ დღეს ამით აღარავინ დაკმაყოფილდება. გაიხედ-გამოიხედეთ გარშემო და თქვენ დაინახავთ, თუ რა ხდება: უკმაყოფილებას და პროტესტს არსებული წესწყობილების წინააღმდეგ აცხადებენ არა მარტო ქალაქის მუშები, არამედ სოფლის გლეხ-კაცობაც, არა თუ უმაღლესი სასწავლებლებში მოსწავლე ახალთაობა, არამედ საშუალო და დაბალ და თითქმის პირველ დაწყებითი სკოლების შეგირდებიც, არა მარტო მამაკაცები, არამედ დედაკაცებაც, არა მარტო ახალგაზდობა, არამედ მოხუცებულებიც. ერთი სიტყვით, დღევანდელი მოძრაობა არ არის წუთიერი, იგი არ არის გამოწვეული კერძო ხასიათის უკმაყოფილებით, იგი მოწმობს, რომ ჩვენნი დღევანდელი საზოგადოებრივი და სახელმწიფო წეს-წყობილება ყოველად უვარგისი და გამოუდგვარია, და სანამ იგი არ შეიცვლება, მშვიდობიანი ცხოვრების დამყარება ყოველად შეუძლებელია. უნდა მოისპოს დღევანდელი პოლიტიკური წესწყობილება და მის ნაცვლათ უნდა დამყარდეს უფლებრივი წესწყობილება, სადაც უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ადამიანის პიროვნებას ხელშეუხებლობა, აზრის, სინილისის, სიტყვის, ბექდვის, კრების, კავშირის და გაფიცვის თავისუფლება. უნდა დაარსდეს ხალხური მთავრობა, ამორჩეული თვით ხალხის მიერ. მხოლოთ ამ ძირითად ცვლილებების შემდეგ შესაძლებელი იქნება ხალხის კულტურული განვითარება და წარმატება.

მ ა მ ს ა მ ბ ე ბ ი.

თითქმის ერთი თვე გავიდა მას შემდეგ, რაც რუსის ნახევარ მილიონამდე ჯარი სასტიკათ დამარცხდა მდინ. შახესა და ლიაოხეს მიდამოებში, რამაც გამოიწვია მისი აჩქარებით უკან დახვევა. იაპონიის გამარჯვებულმა ჯარმა დაიჭირა ჯერ მუკდენი, და შემდეგ ტელინი, ეს მანჯურიის უშესანიშნავისი სიმაგრე და ფეხდაფეხ დაედევნა რუსის თავზარ დაცემულ და განადგურებულ მხედრობას. შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ ის ჯოჯოხეთი, რომელიც ამ უკანასკნელ ბრძოლის დროს რუსის ჯარმა გამოიარა: სიმშლილი, სიცივე, უგზო-უტკლოთ უკან დახვევა, მტრის განუწყვეტელი დევნა მთელი ორი კვირის განმავლობაში, ერთი ადგილიდან მეორეზე გადასვლა, ყველგან მოუსვენრობა, ყველგან გაქირვება, ყოველგან სიცივე, სიმშლილი, ტყვია, ყუმბარა, მოკლულნი, დაჭრილნი, ავათმყოფნი,—აი ის საშინელი სურათი, რომელიც ჩვენ თვალ წინ გვცხატება, როცა ამ საშინელ ომზე დავფიქრდებით. მოკლულთა და დასახინრებულთა, ავათმყოფთა და დაკარგულთა რაოდენობა დღეს აღარ

იზომება ასობით და ათასობით, არამედ აზი ათასობით და ასი ათასობით! ჯერ დაახლოვებითაც არ არის გამორკვეული, თუ სადამდის აღის მოკლულ, დაქრილ და გადაკარგულ ჯარისკაცების რაოდენობა. ამბობენ კი, რომ იმათი რიცხვი ორასი ათასამდე აღისო, გარდა ტყვეებისა. ეს არის ზაალი მარტო აღამიანთა მსხვერპლის სახით! მაგრამ განა ომში მოკლულ, დაკარგულ და დასახიჩრებულ აღამიანებით განისაზღვრება ეს უმაღალითო ზარალი? ვინ ზღავს ამოდენა დაკარგულ მშრომელ ხელს, ამოდენა განადგურებულ ქვეყნის ძალას? ვინ გაუწევს პატრონობას იმ მოხუც დედ-მამებს და იმ ქვრივ-ობლებს, რომელთაც ამ ომის წყალობით დაკარგეს შვილები, ქმრები და მამები? ყველა ამას დაუმატეთ იმ აუარებელი სურსათის და სამხედრო მასალის: თოფების, ზარბაზნების, პატრონების და სხ., დაკარგვა, რასაც თითქმის ერთი წლის განმავლობაში ეზიდებოდნენ მანჯურიაში. და ეს მხოლოდ ამ ერთი ბრძოლის დროს! და რამდენი ამისთანა ჩანთქა ამ ომმა? რამდენს კიდევ იგი ჩანთქავს მომავალში? თითქო მოსალოდნელი იყო, რომ მუკდენის და ტელინის აღების შემდეგ, როცა რუსის ჯარი სრულებით თუ არ განადგურდა, განახევრდა მაინც, ეს ყოველად უმნიშვნელო და საშინელი სისხლის ღვრა შეწყდებოდა, დასასრული მიეცემოდა, რადგანაც ყველასათვის აშკარა უნდა დაჩენილიყო, რომ რუსის ჯარს დღეს გამარჯვების იმედი აღარ უნდა ქონოდა. მაგრამ დღეს ისევ ომის განგრძობისთვის ემზადებიან: მთავრობა, თუ გაზეთებს დაფუჯდრეთ, ახალი ჯარების გაზზაენას აპირებს მანჯურიაში, თითქო ჯერ ცოტა სისხლი დაღვრილიყო, თითქო იმ ომისთვის ჩვენ სამშობლოს ცოტა მსხვერპლი შეეწიროს! გასაკვირალია ამასთან ისიც, რომ მთავარ სარდლები ზედი-ზედ იცვლება, თითქო გამარჯვება მხოლოდ მთავარ სარდლის გამოცვლაზე იყოს დამოკიდებული! უნდა იცოდნენ, რომ დღევანდელ პირობებში ვერც ერთი სარდალი და ვერც მრავალ რიცხოვანი ჯარი, რაც უნდა იგი გაწვრთნილი და მომზადებული იყოს, გამარჯვების შარავნდელით ვერ შემოსავს რუსეთს. რუსეთს ამარცხებს დღეს არა იაპონია, არამედ თავისი საშინაო წეს-წყობილება, ანუ უკეთ რომ ვთქვათ სრული მოუწყობლობა. ამიტომ დამარცხების მიზეზს ამათ ეძებენ მანჯურიაში, ჯარის და სარდლების მოუმზადებლობაში. არა, ეს დამარცხება აქ, შინ, უნდა ვეძიოთ, და შეიძლება მხოლოდ მაშინ ეშველოს რამე ჩვენ მრავალტანჯულ ქვეყანას! მაშინ ჩვენ დავინახავთ, თუ ვინ იყვენ ხალხის მოლაღატენი, თუ ვინ გამოიწვია და რა ედვა სარჩულათ იაპონიასთან ომის გამოწყებას. მაშინ ჩვენ დავინახავთ, სტატუს-სეკრეტარი ბეზობრაზოვი და კარის კაცი ბალაშოვი იყვენ ასეთები, თუ ამათში კიდევ სხვებიც ერიენ! დღეს ამ საშინელ, უმაგალითო ისტორიას ფარდა ეხდება და ცოტ-ცოტათ ირკვევა, თუ ვის ედება ამაში ბრალი, თუ ვინ დალია ხალხის სისხლი. გაივლის კიდევ რამოდენიმე ხანი, და ჩვენ წინ ჩიო რაზმებიან მთელი რიგი ხალხის მოლაღატეებისა და სისხლის მსმელებისა. ეს დრო, ვგონებთ, შორს აღარ არისო. (რ. ვ.)

ოფიციალური ცნობები გლეხების მოძრაობის შესახებ ტფილისისა და ქუთაისის გუბერნიებში.

(იხ. «კავკაზი» №№ 68, 70).

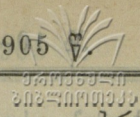
28 თებერვალს, ნაშუადღევს 4 საათზე, შორაპნის მაზრის სოფ. ხიდარისა და ვარძიას მცხოვრები გლეხები 350-მდე კაცი, შეგროვდნენ ერთათ და დაიწყეს ყვირილი: «ურა!

ახლა ძველი დრო აღარაა, ახლა თავისუფლება, ძმობა და ერთობაა! ძირს ძველი მართვა-გამგობა!» და სხვა ამგვარები. ამის შემდეგ ჯერ გაემართნენ კიცხის სამინისტრო ორკლასიან სასწავლებლისაკენ, გარეკეს სკოლის მსახურნი, შეამტვრიეს კარები, ფანჯრები, შევიდნენ სკოლაში, დაამსხვრიეს შკაფები, მაგიდები, სკამები, ნაკუწ ნაკუწათ აქციეს აგრეთვე ხელმწიფე იმპერატორის სურათი და ყველა წიგნები და საბუთის ქაღალდები, რაც კი სასწავლებელში იყო. ამის შემდეგ სასწავლებლიდან ხალხი გაემართა კიცხის სასოფლო კანცელარიისაკენ და განადგურა ყველაფერი, რაც კი კანცელარიაში იყო, ხოლო წიგნები, მოწმობანი და სხვა საბუთის ქაღალდები გარეთ გამოიტანა და ნაკუწებათ აქცია. აქედან ხალხი გაემართა სოფ. ვარძიას: აზნაურ ივანე ყიფიანის სახლში, სადაც ბინა აქვს კუნძულ კიპრის ბერძენთა მონასტრების ქონებათა გამგეს, არქიმანდრიტ სამოელს. დაინახა თუ არა არქიმანდრიტმა გლეხები—დაიმაღა. ხალხი შევიდა ეზოში, დაამსხვრია კარები, ფანჯრები და სახლის ყოველ-გვარი ავეჯეულობა; გამოიტანა გარეთ ერთი ყუთი, ამოაღა რაც შიგ საბუთის ქაღალდები და წიგნები იყო, დახია ყველა, გადაყარა და წავიდა. როგორც არქიმანდრიტი სამოელი აცხადებს, ყუთში ყოფილა შენახული საქართველოს მეფეთა სიგელ-კუჯრები, რომლის ძალითაც ბერძენთა ხსენებული მონასტერი ფლობდა საქართველოში უძრავ ქონებათა. იმავე დღეს, საღამოს, ხალხის ერთმა ნაწილმა შეამტვრია ყიფიანის სახლის ფანჯრები (ყიფიანი ოჯახობითურთ სხვაგან იმყოფება), შევიდა შიგ და სახლში მყოფთ მოკვლას დაემუქრა, შემდეგ გატეხა კამოდი, დახია რაც შიგ ქაღალდები იყო, და წაიღო ორი სანადირო თოფი და ერთი ნაბადი. ხალხმა ამასთანავე წინადადება მიცა რა ველ ხუროებს, რომელნიც ყიფიანის სახლს აშენებდნენ, მუშაობას თავი დაანებეთო.

დუშეთის მაზრაში, სოფ. ძალისისა და მკადის-ჯვარის მცხოვრებლებმა მუხრანის საუფლისწულო მამულისა და სოფ. მუხრანის ზოგიერთ ადგილებში ნება-დაურთველათ ტყე გაკაფეს. 5 მარტს მუხრანის სასოფლო კანცელარიაში მიწვეულ იქნენ ხსენებულ სოფლების წარმომადგენელნი, მაგრამ სამის ნაცვლათ კანცელარიაში გამოცხადდნენ 14 სოფლის წარმომადგენელნი, მათ შორის ზოგი მუხრანის საუფლისწულო მამულებში მოსახლე, ზოგი სახაზინო ადგილებში დასახლებული და ზოგიც თავად-აზნაურთა მიწა-წყალზე მყოფი. როდესაც მცხოვრებთა ამნაირ თვითნებობის მიზეზებს იკვლევდნენ, ჯერ სოფლის რწმუნებულნი, ხოლო შემდეგ კი ყველა იქ მყოფნი, ასე 800 კაცი, წამოდგა წინ, ზოგი კეტებითა და ზოგიც თოფ-რევოლვერ-ხანჯლებით შეიარაღებულნი, და წარადგინეს სიტყვა-სიტყვით შემდეგი მოთხოვნებიანი.

1) უნდა შემცირდეს სოფლის საზოგადოებათა რაიონები, ყოველ სოფელს უნდა მიენიჭოს უფლება იყოლიოს დეპუტატები და ამ დეპუტატებს უნდა შეეძლოთ საბოლოოთ ყველა სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეების გარჩევა, თუ საქმე მოხდა იმ სოფლის საზღვრებში ხალხის თვით გასამართლების უფლების შეუზღუდველათ. სოფელში მცხოვრებ სხვა წოდების წარმომადგენლებს გლეხებთან თანასწორი უფლება ეძლევათ. ის, ვინც სოფლის საზოგადოებაში არ ჩაეწერება, კარგავს ყოველსავე კავშირს სოფელთან.

2) სოფლის საზოგადოებებს უნდა გადაეცეს სრულ საკუთრებათ ხაზინის, საუფლისწულო და კერძო ადგილ-მამული, სახნავ-სათესი და ტყე. ამ ადგილებში არ უნდა გადახდეს სოფელს არავითარი ბეგარა, გარდა მცირე გადასახადისა ხაზინის სასარგებლოთ საუკეთესო ადგილებში.

3) მღვდლებს უნდა დაენიშნათ ჯამაგორი და სხვა და სხვა მღვდელ-მსახურებისათვის ფასის მიცემა უნდა იყოს დამოკიდებული თავით გლეხებზე და ამაში არ უნდა ერიოდეს მთავრობა.

4) ჯარში გაყვანილი პირები მხოლოდ თფილისის გუბერნიაში მყოფ ჯარებში უნდა ჩაირიცხოს და ომიანობის დროსაც ამიერ-კავკასიის იქეთ არსად არ უნდა გაიყვანონ ხოლმე.

5) სასწავლებლების დაარსება უნდა ხდებოდეს გლეხების განკარგულებით. სოფლათ უნდა იყოს მხოლოდ სამეურნეო სასწავლებლები და სწავლება უნდა წარმოებდეს ქართულად და ზოგი რამ რუსულადაც.

6) უნდა მოისპოს აქციზი და სააკციზო ზედამხედველობა.

7) უნდა იქმნეს შემოდებული პრესის სრული თავისუფლება.

8) უერთდებიან იმ რუსებს, რომელთაც ეძახიან «ბუნტოვნიკებს».

9) ზემოხსენებულის ასასრულებლათ დადებულია ვადა 14 მარტი, რის შემდეგ გლეხები თავისუფალნი არიან მოიქცენ ზემოთ ნათქვამის შესახებ თავიანთ სურვილზე.

მშვიდობიანობის აღსადგენათ სამაზრო ადმინისტრაციის დასახმარებლათ და მუხრანის მახლობლათ მოჩეხილ ტყის და აკლებულ ყანების დირებულების გადახდევინების საქმეში იგზავნება ერთი ბატალიონი ქვეითა ჯარი და ამ ჯარის შენახვა უნდა დაევალოს სამ სოფელს (წილკანს, ძალისსა, და მკადის-ჯვარს—სულ 550 მცხოვრებს), რომელნიც ამ საქმეში უფრო დამნაშავე აღმოჩნდნენ.

გლეხთა მოძრაობა გორის მაზრაში თან და თან იზრდება და მწვავედება. წასულ კვირას სოფ. ზემო-გომში მოხდა გლეხთა ყრილობა, რომელმაც გადაწყვიტა უსასყიდლოთ ისარგებლოს მემამულეთა მიწებით, ადარ მიმართოს ადმინისტრაციის დახმარებას და ყველა საქმე თვითონ გაარჩიოს არჩეულ კაცების მეშვეობით. ასეთივე ყრილობა მოხდა სად. მიხაილოვთან დებოს მუშების მონაწილეობით. ამასთან ყრილობამ თავის მოთხოვნითა სისრულეში მოსაყვანათ საკიროთ დაინახა ძალა იხმაროს ადმინისტრაციის მოხელეთა წინააღმდეგ და გადაწვას სასოფლო სამმართველოები.

7 მარტს სოფელ კარაღეთში მახლობელ სოფლებიდან შეიკრიბა გლეხობა წითელის დროშებით, უწესობა მოახდინა და დააზიანა სოფლის კანცელარია. რადგან კარაღეთის საზოგადოებამ არ იკისრა თავის კანცელარიის დაცვა, საქმეები გადატანილ იქნა მემამულის თავ. ერისთავის სახლში.

ცხინვალში ხალხი ქუჩა-ქუჩა დადიოდა, იძახდა „ურა“-სა და „ერთობას“ და რევოლუციურებს ისროდა.

11 მარტს დაიწყო თავდასხმა ქარელში თავ. ციცივილების ტყეებსა და სახლ კარზე. ამასთან გლეხები უშლიან სოფლის მოხელეებს თავიანთ თანამდებობის ასრულებას და ითხოვენ მემამულეთა მოსამსახურეებს.

სოფ. რუისში, 11 მარტს, ხალხმა ჩაღეწა სკოლისა და სასოფლო სამმართველოს შუშები. შემდეგ დააზიანა ოთხი ქარას წისქვილი. ეს წისქვილები სადათა გლეხთა და მემამულეთა შორის.

ჩამოთვლილ ადგილებს გარდა მოძრაობამ თავი იჩინა აგრეთვე ბაკურიანშიც. თითქმის ყველა სასოფლო სამმართველოში საქმის წარმოება შეჩერდა.

გორის მაზრის გლეხთა საკიროებების გამოსარკვევათ კავკასიის უმაღლესმა მთავრობამ მარტის პირველ რიცხვებში ადგილობრივ გაგზავნა დეისტვიტელი სტატსკი სოვეტნიკი

ე. გ. ვეიდენაუმი, რომელიც კარგათ იცნობს ადგილობრივ გლეხთა ყოფა-მდგომარეობას. რადგან მოძრაობამ საშიში ხასიათი მიიღო, ადმინისტრაციის დასახმარებლათ გორის მაზრის სხვა და სხვა ადგილას გაგზავნა ჯარი.

არა ოფიციალური ცნობები გლეხების მოძრაობის შესახებ.

სალოლაშენის (გორის მაზრის) გლეხებს დაუწერიათ თავის მოთხოვნებიანი და წარუდგენიათ ადგილობრივ მემამულისთვის. აქვე ვებეჭდათ ამ „მოთხოვნებს“, რომლის სინამდვილესაც იგივე მემამულე თავის ხელმოწერით ამოწმებს. როგორც გავიგეთ, იმ მუხლებში, რომელთა აღსრულებაც მემამულესაგანაა დამოკიდებული, ეს უკანასკნელი გლეხებს შეთანხმება და შეპირება, მოთხოვნის შესრულებას.

აქვე ვებეჭდათ სიტყვა სიტყვით გლეხების მოთხოვნილებას:

„ჩვენ, მშრომელ და ყოვლად დაბეჩავებულ გლეხკაცობას, არა გვაქვს მიწა, ტყე, წყალი. ყველა ეს ბუნების სიმდიდრე უფალმა სხვას ჩააბარა, მემამულეებს. ამით ისარგებლეს მათ და ერთი ორათ დაადეს გადასახადი იჯარა ანუ ღალა მიწაზე, აგრეთვე გადავირეს ტყე.

„ამიტომ ვთხოვლობთ, დაწესდეს შეღავათიანი გადასახადი მიწაზე და ტყე კი უუასოთ მოგვეცეს. მოისპოს ყოველივე ბეგარა, მუშა, გუთანი გლეხკაცებისაგან მემამულეების სასარგებლოთ. აგრეთვე სამწყემსური მემამულეებმაც გადაიხადონ.

„ჩვენში არიან ნადელიანი გლეხკაცები, რომლებსაც ჯერ არ გამოუყიდნიათ, შეუძლებლობის გამო. ამიტომ ვთხოვლობთ უუასოთ დაეთმოთ ეს ნადელები. აგრეთვე უნადელო ხალხს შეეცეს ნადელი უსასყიდლოთ და ვისაც გამოუყიდნია, იმას უკანვე დაუბრუნდეს ფული.

„ჩვენ სხვადასხვა გადასახადს ვიხდით, როგორც სასოფლოს, აგრეთვე სახელმწიფო, რაიც ერთი ორათ გვალატაკებს ისედაც გასაწყობებულ ხალხს, ამიტომ ვთხოვლობთ, დაწესდეს გადასახადი შეძლებისდაგვარათ ესე იგი, ვისიც წლიური შემოსავალი არ აღემატება 50 თუმანს, იმან არაფერი გადაიხადოს, და ვისაც მეტი შემოსავალი ჰქონდეს, იმან გადაიხადოს.

„ჩვენი მღვდლები ყოველ წესის ასრულებაზე ფულს გვთხოვენ და ზედ მეტ დრამას. ამიტომ ვთხოვლობთ მოისპოს ყოველივე გადასახადი მღვდლების სასარგებლოთ, და მიეცეთ მათ სახელმწიფო ჯამაგირი, ან არა და ვისაც სურს, იმან აძლიოს.

„ჩვენ არ გვსურს პოლიცია თავის სტრატეგიებით, რადგანაც ესენი ჩვენს საქმეს არ არჩვენ, ემსახურებიან ქრთამს და მხოლოდ მთავრობის ბრძანებას ასრულებენ.

„ჩვენ არ გვსურს არც ერთი სასამართლო, რადგანაც მომეტებულს ადგილს სამართალი სწარმოებს უვიც თარჯიმანების შემწეობით. ამიტომ ვთხოვლობთ მოისპოს ეს და დაარსდეს საგლეხო თვით-მართველობა.

„ჩვენ აღამიანები ვართ, ამიტომ ვთხოვლობთ ყოველ უფლებას თანასწორ სხვა წოდებასთან.

„ავერ ცხრა წელიწადია, მაღაზიის ფულს ვიხდით, მაგრამ ჩვენ ამ ფულით არ გვისარგებლია, ამიტომ ვთხოვლობთ უკანვე დაგვიბრუნდეს ეს ფული, რათა ამით დავაარსოთ ადგილობრივი საგლეხო ბანკი, რომ შეღავათიან სარგებლით შეგვეძლოს სესხება, თორემ ჩვენი მოვანშეები ზოგჯერ თუმანზე

50 კაპ. გვახდევინებენ. უკეთუ არ შეგვისრძობთ ამ მოთხოვნისთვის, აღარ გავიღებთ მალაზიის ფულს.

ჩვენ როგორც გინდა, ისე მოვიხმარ ჩვენ ჰირანხულს. ამიტომ ვთხოვლობთ მოისპოს აქციზი არყის გამოსდაზე, რადგანაც ჩვენში ძაან შემცირდა ღვინის მოსავალი და უსასმელოდაც არ შეგვიძლიან გაძლება. ყოველს წივთს დიდი ბაჟი ადევს, მაგ. ჩვენებური წავთი უცხო ქვეყანაში 30 კაპ. ღირს. ჩვენში კი 1 მ. 80 კაპ. აგრეთვე ძვირია ჩვენში შაქარი, საპონი, სპირტი, სპიჩქა და სხვა. ამიტომ ვთხოვლობთ, მოისპოს ეს ბაჟი, რაიცა მომეტებულათ ჩვენ, ჯარბებს, გვაწვევს კისერზე.

ჩვენ გვსურს სწავლა-განათლება, რადგანაც უსწავლოდ კაცს ყველა ჩაგრავს ამ წუთისოფელში. ამიტომ ვთხოვლობთ, დაარსდეს საყოველთაო სავალდებულო სწავლა, სადაც განურჩევლათ სქესისა, უნდა სწავლობდნენ ჩვენი ბავშვები 16 წლამდის და სწავლა უნდა წარმოებდეს ქართულ ენაზე.

ჩვენი სალდათები მიყავთ უცხო ქვეყანაში, სადაც ვერ იტანენ იქაურ ჰავას და უღროვით ესაღმებინან წუთისოფელს ამიტომ ვთხოვლობთ, ჩვენი სალდათები გვაწვსონ ადგილობრივ პოლკებში.

გზებს მარტო გლახ-კაცები ვაკეთებთ, თითქოს მარტო ჩვენ დავდიოდეთ. ამიტომ ვთხოვლობთ ყველა წოდებამ მიიღოს მონაწილეობა.

ჩვენი ხალხი ბევრი იხოცება უექიმოთ იმიტომ, რომ ჩვენ არა გვაყავს ექიმი და არ გვაქვს საავადმყოფო. ამიტომ ვთხოვლობთ დაგვიარსონ საავადმყოფო თავის ექიმი.

ჩვენმა გამწვავებულმა ცხოვრებამ გვაძულა ხმა ამოგვეღო და მოგვეთხოვა ყოველივე ზემოთ მოხსენებული (ავიერია.)

8 მარტს ცხინვალის საზოგადოების დიდი უმრავლესობა შეიკრიბა ცხინვალის მოშორებით და ლაპარაკი ქონდა თავის სიჭირბეჭებზე, მეორე დღეს, ოთხშაბათს, ბოქაულმა დაიბარა ხალხი და გამოუცხადა საყვედური ფარულათ რათ იკრიბებითო; აი თქვენი კანცელარია, აქ ილაპარაკეთ, ამოირჩიეთ სანდო კაცები, რომ მთავრობის კომისიას გადაცენ თქვენი მოთხოვნანიო. პოლიცია ვერ დაესწრება ჩვენს მოლაპარაკებასო, — უპასუხა ხალხმა და ერთიანთ გავიდნენ ღიანჭვ გადმა; იქ მოლაპარაკეს და აირჩიეს 14 კაცი (ყველა სარწმუნოებისა, ერთი თავადიც არის მათ შორის), რომელთაც მთავრობის წარმომადგენლებთან უნდა იქონიონ საქმეო. შემდეგ შემოვიდნენ ცხინვალში, ეკლესიის კარები გააღეს, ბაირაღები გამოიტანეს და დიდის ამბით შემოიარეს (იქ დიდ სიძლიერე გრძობას გავაძრავს) გიძახოდნენ ყოველი მხრიდან. ამ დღესვე ზარების რეკითა და ქუდ-მონხით მთელმა ყრილობამ აღთქმა დასდო — არამც ვა არამც ცეცხლის მოკიდება და მსგავსი ძალმონერობა არ იქნებაო.

სხვა და სხვა ამბები.

გენერალ ალიხანოვის განკარგულებით ქ. ოზურგეთში შემდეგი განცხადება გაუკრავთ:

განცხადება ქ. ოზურგეთის მცხოვრებთ, 10 მარტი 1905წ. ქ. ოზურგეთში მოსული და დაბარგებული ჯარის უფროსი, აძღვეს წინადადებას ქ. ოზურგეთის და მისი მახრის მცხოვრებთ, რათა ყოველივე კანონიერი წესრიგი იყოს დაცული. თავიანთ საქმეების შესახებ მიმართონ მთავრობის სასამართლოებს და შეასრულონ ყოველივე მათი კანონიერი მოთხოვნები. ვინც ამას არ შეასრულებს იქნება სასტიკათ დასჯილი.

ყოველ გვარი იარაღის: თოფის, რევოლვერის, ხმლის, ხანჯლის და სხვ. ტარება სასტიკათ აკრძალულია. დანაშავეს ამ მოთხოვნების დარღვევაში ჩამოერთმევა იარაღი, და დაპატიმრებული იქნება.

ყოველ გვარი ღუქნები და სხვა სავაჭროები, რომლებიც დღეიდან ერთი კვირის განმავლობაში არ გამოიტანენ საჭირო ვაჭრობის ნებართვას, იქნებიან დახურული.

ღუქნებსა და სავაჭროებში უნდა შეწყვიტონ ვაჭრობა საღამოს რვა საათზე და დაიწყონ დიდის 8 სათზე. დანაშავენი ამის დარღვევაში დაიშტრაფებიან.

სამხედრო წესების შემოღების გამო, აკრძალულია ქალაქში სიარული კერძო პირების საღამოს 8 საათის შემდეგ; ამ წესის დასაცველათ იქნებიან დანიშნული ჯარის კაცებიდან შეგმდგარი ღანის პატრულები (ახლოდ). ნება არა აქვთ კერძო პირთ გადავიდნენ ჯარის ბანაკის რაიონში და რაიმე კავშირი იქონიონ ჯარის კაცებთან.

უცხადებ ქალაქის ვაჭრებს, რომ თუ ვინცოცაა სტაჟკა გამართეს, ან უმიზეზოთ ფასები აუწიეს აქაური ვაჭრობის საგნებს, ჯარებს აუკრძალავ რამე იყიდონ ან შეიძინონ მათგან და ყველაფერი რაც ჯარისათვის საჭირო იქნება ხაზინის ხარჯით მოტანილ იქნება სხვა ადგილიდან.

უკანასკნელ ვაძღვე წინადადებას მოქალაქეთ და მცხოვრებთ დაიცვან წესიერება, შეასრულონ ყოველივე მოთხოვნილება მთავრობისა და მით ხელი შეუწყონ საჩქაროთ სახენდრო წესრიგის მოხსნას.

ქ. ოზურგეთიდან ჩვენ გვწერენ: ჯარი ოზურგეთში დაბანაკებული. განკარგულება ჯერ არაფერია, გარდა იმისა, რომ განცხადებები მიაკრეს, საღამოს რვა საათის შემდეგ ქუჩაში გავლა აკრძალულია; ღამისობით ქუჩებში დაღიან ყაწახრუსები და სალდათები, და ვაი მისი ბრალი, თუ ვისმეს შეხედნენ, ტყავს გააძრავს და კიდევ გაძარცვავს; შეიძლება სახლებსაც დაუშინონ თოფები, თუ ვინმემ ეზოში ჩასვლა მონინდომა. დიდ შიშში ვართ და სახლს ვერ ვშორდებით.

ქ. ქუთაისიდან გვწერენ: ქუთაისიდან ამ დღეებში გაიგზავნა რუსეთის სხვა და სხვა გუბერნიებში შემდეგი პირნი: ვლ. მენაღარიშვილი, გ. ზენაიშვილი (კახანის გუბ.), მ. ბუკია, ნ. ლომთათიძე და ს. თავართქილაძე (კურსკის გუბ.); დ. კალანდაძე (ტულის გუბ.); ი. მეგრელიშვილი (სამარის გუბ.); ფერშალი დ. რამიშვილი (ღონის ოლქში). ყველა ესენი გურულები არიან და ყველას სუთ-ხუთი წელიწადი აქვთ გადაწყვეტილი. აქედანვე გადაიყვანეს თფილისის ციხეში: ს. კილაძე, ჰ. მასალკოინი და ი. კახუნოვი.

გამოიცვალა აქაური ციხის უფროსი და მისი ადგილი პოლიციაში მოსამსახურე ბოჭრიშვილს მაცეს. ადგილობრივ ციხეში ახალი წესრიგი შემოიღეს: სასმელ-საჭმელი გაუმჯობესებულია. მნახველებისათვის უფრო თავისუფლებაა ღ სხვა.

12 მარტს ახალმა გენერალ-გუბერნატორმა ინახულა აქაური ციხე და გაათავისუფლა იქიდან თებერვალში დაჭერილი დემონსტრაციის გამო რვა კაცი.

ჩვენ გვატყობინებენ ღუშეთიდან: მარტის 14 ადგილობრივი სკოლის ორკლასიანი სკოლის მოსწავლეებმა უარი განაცხადეს და აღარ შევიდნენ სამღვთო რჯულის გაკვეთილზე, რომელსაც ასწავლის მღვდელი დ. მეტრეველი.

14 მარტს თავი მოიყარეს თბილისის ტენნიკურ სასწავ-

ლებლის შევირდებმა და სასწავლებლის უფროსს გამოუცხადეს: ამ დროს, როცა ყოველ კუთხეში გამეფებულია უსამართლობა და ხალხის ჩაგვრა, არ შეგვიძლიან უგრძობლათ დავრჩეთ და განვაგრძოთ სწავლაო. ამის შემდეგ სასწავლებლის საპედაგოგო საბჭომ დაადგინა: გადაყვანილ იქნან შემდეგ კლასში ის შევირდები, რომელთაც საიმედო ნიშნები აქვთ, ხოლო დანარჩენებს დაენიშნათ ხელ-შეორეთ გამოცდა სექტემბერში; ეთხოვოს მზრუნველს, რომ უფროს კლასის შევირდებს მიეცეთ გათავების მოწმობა. ეს გადაწყვეტილება წარუდგინეს კავკასიის სამოსწავლო ოლქის მზრუნველს.

14 მარტს ქ. გორში საქალაქო და სასულიერო სასწავლებლის მოწაფენი შეიკრიბნენ საქალაქო სასწავლებელთან, საიდანაც ისინი სიმღერით გაემართნენ ქალთა გიმნაზიისაკენ. ერთს მათგანს ხელში ეჭირა დროშა ზედწარწერით: „გაუმარჯოს აკადემიურ თავისუფლებას“. ისინი მივიდნენ ქალთა გიმნაზიისთან, სადაც ამ დროს სწავლა იყო, და მოითხოვეს, იქაც შეეწყვიტათ სწავლა. რადგან მათი თხოვნა არ დაკმაყოფილეს, დემონსტრაციებმა ფანჯრები ჩამატვირთეს, რის შემდეგაც ქალთა გიმნაზიის მოწაფენი ჯერ-ჯერობით ოთხი დღით დაითხოვეს, სანამ პასუხი მოუვიათ მთავრობისაკენ. ამის შემდეგ მოწაფენი დაიშალნენ. პოლიციამ გონიერება გამოიჩინა და ხელი არ ახლო. სამწუხაროთ, ასე არ მოიქცა პოლიცია იმავე დღეს სხვა ადგილას, როცა მთელი გორის მცხოვრებლებმა ქალაქში დემონსტრაციულად ჩამოიარეს; საარტილერიო მოედნის ახლო დახვდათ შეიარაღებული სალდათების ჯგუფი, რომელთაც, თვით ჩვეულებრივის „*разойтись*“ უთქმელათ ხალხს რამდენჯერმე ესროლეს. ხალხი მაშინვე გაიფანტა, მოკლეს ერთი 12 წლის ბავშვი, რომელიც ტყვიას გაეგმირა, და თერთმეტი მძიმეთ დაჭრეს. დაჭრილები წაიყვანეს საავადმყოფოებში. ორი იმ დღესვე გარდაიცვალა. ექიმებს რამდენიმეს მზრუნვის იმედიც აღარ აქვთ. ხალხი თავისთვის მშვიდობიანათ მიდიოდა, იარაღიც კი არ ქონდათ. წინააღმდეგობის გაწევას სრულებით არ ფიქრობდა. საკვირველი უფრო ის არის, რომ როგორც ამბობენ სალდათებს სროლა ნაბძანები არა ჰქონდათ.

ს. ქარელში პარასკევს 11 მარტს, შეგროვდა 400 კაცი და გადაწყვეტილებისამებრ მიუხედავ ივ. ივ. ციცივილის, რომელსაც ეზოში აუზიანი წყარო აქვს გამართული. ამ უბანში ეს ერთათ-ერთი სასმელი წყალია და თ-დ ციცივილისგან რამდენიმე ხანია, მცხოვრებთ აღკრძალული ჰქონდათ ამ წყაროთი სარგებლობა. ხალხმა ეზო დაანგრია და წყარო გახსნა. ამ არეულობის დროს იქ იყო 4 სტრაჟნიკი. ხალხმა მოთხოვა მათ წასვლა და ისინიც წავიდნენ. აქედან ხალხმა ჩამოუარა სხვა თავადებს და მოსამსახურენი წაართვა. ამ ამბის გამო საღამოზე გორიდან ამოვიდა მაზრის უფროსის თანაშემწე 20 სტრაჟნიკით.

სოფ. ერთაშინდიდან (გორის მაზრა) იწერებიან, რომ „იქაურ გლეხკაცობას მოუყრია თავი და მოუღალატა მათ თავიანთ დღევანდელ ჭირ-ვარამხედ. მოუთხოვიათ, რომ საკომლო გადასახადები შეძლებისა და კვალათ იქმნეს განაწილებულიო.

6 მარტს მალითას სადგურთან დაწვეს ბეჟათუბნის სოფლის კანცელარია ყველა საბუთის ქაღალდებიანათ. ხარაგულის საზოგადოებამ ვანადგურა ადგილობრივი სოფლის

კანცელარია და დახიეს ყველა იქ ნახული საბუთის ქაღალდები.

ქართლში გაგზავნილი ბ-ნი ვეიდენბაუმი, როგორც ოფიციალური გაზეთი გადმოგვცემა, კავკასიის მთავარ-მარჯუბლის მოადგილეს გენერალ მალამას უკან დაუბარებია, რადგან მოძრაობა ძალიან გამწვავდაო.

გუშინ, 16 მარტს, გორში გაიგზავნა ყაზახთა ეისკის პოლიცის ორი სოტნა. ეს ყაზახები ორ რაზმად წასულან. ერთში იყო 116 ყაზახი და 4 აფიცურა, მეორეში—117 ყაზახი და 3 აფიცური.

სოფ. ქვემო-აქვალის მემამულის ი. ლორის-მელიქოვის სახლში დაბინავებულან გლეხები, რომელნიც ამტკიცებენ, ეს მამული ამ 13 წლის წინათ ჩვენ გვეკუთვნოდაო. ლორის-მელიქოვმა პოლიციას მიმართა და თფლისის მაზრის უფროსის თანაშემწე წაიყვანა. სახლი მათ დაკეტულ დახვდათ. ლორის-მელიქოვმა თხოვა მაზრის უფროსის თანაშემწეს, გატეხეთ კლიტე და ჩემ სახლში შემიშვითო, მაგრამ მან უპასუხა, მე მაგის ნება არა მაქვს და თუ გნებავთ, საპართალს მიმართეთო.

გორის მაზრის უფროსმა აცნობა გუბერნატორს, რომ ამ უბანთ გორის მაზრის სოფლის კანცელარიებში საქმის წარმოება სულ არ არის, რადგან ზოგიერთ საზოგადოებაში გლეხები მუქარით აიძულებენ სოფლის მწერლებს და ჩაფრებს, თავი დაანებონ თავიანთ თანამდებობასო.

თფლისის გუბერნატორმა გუშინ, 17 მარტს, მაზრის უფროსებს შემდეგი მიწერილობა დაუგზავნა: „იმ საბუთებიდან, რომლებიც ხელთა მაქვს, ჩანს, რომ ძლიერ ხშარათ გლეხთა მოძრაობა და უწყსოება წარმოსდგება ხოლომე პოლიციელთა და სხვა და სხვა უწყების მოხელეთა უყურადღებო და გულ-გრილი ქცევით ამ გლეხთა მიმართ. სასტიკათ გიცხადებთ და გავალებთ სახეში იქონიოთ შემდეგი: 1) ამა თუ იმ საგანზე აღძრულ თხოვნების პასუხი გამოუცხადოთ პირდაპირ დაინტერესებულ პირებს და დაინტერესებულ სოფლის საზოგადოებებს. 2) პასუხი, რომელიც მთელ სოფლის საზოგადოებას შეეხება, უნდა გამოეცხადოთ მთელ საზოგადოებას საჯაროთ სოფლის ყრილობაზე; 3) ეს პასუხი სასოფლო სამმართველოებში უნდა მომოკიდოთ“.

ქუთაისის ცენტრილური ნაწილის ყოფილი ბოქაული მახარაძე, რომელიც ლეჩხუმის ნაწილის ბოქაულათ გადაიყვანეს, 13 მარტს მოუკლავთ უცნობ პირებს.

«ჩერ. ვესტ.» იუწყება: მღვდ. დ. დუმბაძე ოზურგეთის გენერალ ალიხანოვ-ავარსკის სამართალში მიუცია! რადგანაც ხსენებულ მღვდელს ვარი უთქვამს მღვდელ-მოქმედების შესრულებაზე პოლიტიკური მიზნით მოკლულ ტ. ნაკაშიძის და ლ. გურიელის დასაფლავების დროს.

თბილისის მეჩქქეებმა მუშაობაზე ხელი აიღეს. მოთხოვნილება ამგვარია: შევირდები თხოულობენ პურის ფულათ დღეში 20—30 კაპ. ხოლო ტანისამოსისა და ბინისათვის თვეში 2 მ. ნახევარს, ქარგლები ითხოვენ წყვილ ჩექმაზე 50 კ. და სხვა საქმეზე 20—30 კაპ. ოსტატებმა სხვა და სხვა მიზე-

წების გამო ვარი უთხრეს ამ თხოვნის დაკმაყოფილებაზე და კრება პარასკევისათვის დაინიშნა.

როგორც ვაზ. «ვერიას» აღნიშნებენ გლეხთა მოძრაობას ამ ბოლო ხანებში ფშავ-ხევსურეთშიაც გაუდგამს ფეხი.

გასულ თებერვალში: ზვარის, ჩდილოს, ნუნისის და ხორაგაულის მცხოვრებმა გლეხებმა შეფიცეს ერთმანეთს: არავითარი საქმისათვის არ მივმართოთ არც სახელმწიფო დაწესებულებას და არც მოხელეებსა და ჩვენი საქმე ჩვენვე ძმურათ ვავარჩიოთ.

გორში 15 მარტს შუა დღის ორ საათზე, რამდენჯერღე ჩამოკრეს სობოროს დიდი ხარი ხალხის დასაძახებლათ და ამის შემდეგ ქალაქ გარეთ მოედინასკენ გაემართა დიდძალი ხალხი. სულ ორი ათასამდე კაცი შეიკრიბა. ორატორები რიგ-რიგათ სიტყვებს ამბობდნენ დღევანდელ მდგომარეობასა და ჭირ-ვარამზე, ხალხი სულ-განაბული ყურს უგდებდა. ბოლოს საზოგადოებამ დაადგინა: 1) გამოწვეულ იქნას კრიმ გირეი, რომელსაც უნდა წარედგინოს გორის მოქალაქეთა მოთხოვნილებანი. 2) თხოვოს მაზრის უფროსს, რომ ნება მიეცეს გორის მოქალაქეთ ხუთი დღის განმავლობაში კრიმ-გირეის მოსვლამდე ყოველ დღე თავისუფლათ, პოლიციის დაუსწრებლათ, კრებები გამართოს, რომ კარგათ შემუშავდეს მოთხოვნილებანი და ამოარჩიონ დებუტატები. 3. 14 მარტს დახოცილების დასაფლავების დროს პოლიციელები არამც და არამც არ დაესწრენ.

სოფ. კარაღეთი(ქართლი). 13 მარტს თავი მოიყარა ათასმა კაცმა თავიანთ ჭირ-ვარამის გამოსარკვევათ. ამ ყრილობაზე ხუთსამდე ქალი იყო. რამდენიმე სიტყვის წარმოთქმის შემდეგ ხალხი გაემართა ერისთავის სახლისკენ, და წარუდგინეს თავიანთი მოთხოვნილებანი. თხოულობენ ნადელის გადასახადისაგან განთავისუფლებას, ტყესა და საბაღახოს უფასოთ. ტყე მხოლოდ ხმელი უნდა მიეცეთ უფასოთ, ნედლი-კი როგორც გლეხთა მიერ არჩეული კაცები დააფასებნო. თავადმა ხელი მოაწერა ამ მოთხოვნილებებს. შემდეგ მღვდელს მიუბრუნდნენ, და დრამაზე უარი განაცხადეს; ჯვრის წერა ორი მანეთი, დასაფლავება—ერთი მანეთი. მღვდლებსაც მოაწერიეს ხელი.

ოზურგეთი. 12 მარტს 100 პლასტუნი და 100 ყაზახი რუსი ბარგი-ბარხანით გაემგზავრა ჩოხატაურში, თან გაყვა გენერალი აღიხან-ავარსკი ამალით. ერთი კვირა ყველგან გურიაში დაიკეტა სამრევლო სკოლები. ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებელში სწავლა არ დაწყებულა. ახლათ დაბანაკებული ჯარი ოთხი ათასზე მეტია. უწყსოება არა მომხდარა.

16 მარტს ქ. ბათომში გამოცხადებულ იქნა საომარ დროის წესების შემოღება.

17 მარტს, ქ. სოხუმში, დილით, ეკლესიის მახლობლათ ორ ბოროტ-გამზრახველთ მეორეჯერ უცდიათ ოლქის უფროსის პროკულებიცის მოკვლა. ერთი დაუჭერიათ, მეორე იქვე მოუკლავთ სტრახნიკებს.

6 მარტს სოფ. თიღვში (ქართლი) გლეხობამ გადაწყვიტა, ბოიკოტი გამოუცხადონ მემამულეებს და მღვდლებს.

8 მარტს სოფლის კანცლარიასთან ყოველივე ვაჭარი შეწყვიტეს და აირჩიეს ასის თავები და ათის თავები. მემამულეებს, ბოიკოტის მიზნით, მოსამსახურეები არა ყავთ და პურს გორიდან ეზიდებიან. ვეიდენბაუმის და ჯანდიერის კომისიამ გომში ოქონის და ატოცის საზოგადოებები დაიბარა, მარა არავინ გამოცხადდა. გლეხებმა კომისიას შეუთვალეს სოფელ კნოლეში შოდითო. კომისია 13 მარტს უნდა მოსულიყო. ამ დღისთვის ხალხმა მოიყარა თავი დანიშნულ ალაგს. ერთმანეთს შემდეგი მისაღმებით ეგებებოდნენ: „გაუმარჯოს ერთობასო!“ კომისია აღარ შოვიდა და აღელვებული ხალხი უკმაყოფილოთ გაიძახოდა: „რას დავათრევენ ხარებივითაო“. ბევრი სიტყვა წარმოითქვა, გაციხეს კაცის კვლა, დაწვა და სხვა ამგვარი ძალმომრეობა. სამხრობისას ხალხი დაიშალა.

რამდენიმე დღის წინეთ სწავლა შეწყდა ტფილისის საკომერციო და სავაჭრო სასწავლებელში. სავაჭრო სასწავლებელში სექტემბრამდე შეწყდა სწავლა.

სიღნაღის საქალაქო სკოლის მოწაფეებმა შეაჩერეს სწავლა და წარადგინეს თავიანთი მოთხოვნილებანი, რომელიც შეიცავს თერთმეტ მუხლს.

ამიერ-კავკასიის სამხედრო ოლქიდან უმაღლეს მთავრობის განკარგულებით, გაწვეულ იქნა 400 აფიცერი. აფიცრები ხარბინში წავლენ.

14 მარტს ამიერ-კავკასიის რკინის გზის მთავარ საწყობის მუშებმა ხელი აიღეს მუშაობაზე. მუშები თხოულობენ: რკინის გზის სხვა მუშებთან ერთათ მუშაობა უნდა იწყებოდეს დილის „გუდოკზე“ და ნაშუადღევს 3 საათზე თავდებოდესო. რკინის გზის გამგეობა კი არ თანხმდება და ამბობს: ამ საწყობის მუშები დღისით უნდა მუშაობდნენ, რომ არათფერი არ დაიკარგოსო.

ქარელში ხელი აიღეს მუშაობაზე ლიანდაგის მუშებმა, როგორც თვიურმა, ისე დღიურმა.

14 მარტს ფოთში სამ უცნობ კაცს მოუკლავს ჟანდარმის უნტერ-აფიცერი ავსიუკევიჩი. მკვლელნი ეტლში ჩამსხდარან და დამალულან. ამ ავსიუკევიჩს წინადაც დაცემიან, მაგრამ ვერ მოუკლავთ.

15 მარტს ქუთაისში გუბერნატორმა თავ. ჯამბაკურ-ორბელიანმა ახალ განკარგულებამდე გააუქმა დადგენილება სწავლის დაწყების შესახებ ყველა სასწავლებელში. ამ ბძანებებამ დაამშვიდა საზოგადოება და მოსწავლეები.

14 მარტს, ქიათურელთა დებუტატებმა თხოვა გუბერნატორს, გაიწვიოს ჯარი ქიათურიდან, რადგან ხალხი დღლავსო. თავ. ჯამბაკურ-ორბელიანი დაპირდა, თვითონ ჩამოვალ ქიათურაშიო.

ვარშავაში 13 მარტს, საღამოს 8 ს. და 15 წ. პრაგის ნაწილის ყაზარმას ვილაყამ ყუმბარა ესროლა, დაქრა 4 გოროდოვოი, 2 გარეშე პირი და თავისი თავი, ორი სასკედილოთ არის დაქრილი. ბოროტ-გამზრახველი დაქირეს. ხსენებულ ადგილისაკენ გაემუტრა ობერ-პოლიცმეისტერი მოლკენი, მაგრამ გზაში მასაც ყუმბარა ესროლეს და მძიმეთ დაქრესსახეში და მარჯვენა ფეხში; დაქრილი მის სადგომში

საქართველოს
საქართველოს

წაიყვანეს. ექიმების სიტყვით, მოლენი არ მოკვდება. აფეთქების აღვილას დაიჭრა იქვე მიმავალი ქალი. ყუმბარის მსროლელი მიიშალა, მოკლა რა გოროდოვოი, რომელიც უკან მისდევდა მას.

ახალ-სენაკიდან იუწყებიან, რომ გენერალ ალიხანოვს იმათთვისაც გაუგზავნია ერთი როტა სალდათები.

სოფ. გურამიანთ კარში მრავალ ხალხს მოუყრია თავი, სოფლის მოხელეები გადაუყენებია და მათ მაგიერ 12 კაცი აუტრეფია. აქაური მებატონენი ი. გ. ქავჭავაძე და სტაროსელსკის მემკვირვებები არ იციან როგორ მიიღებენ ხალხის გადაწყვეტილებას ადგილ-მამულის განაირების შესახებ. საგურამოელებმა მღვდლებსაც ახალი ნიხრი დაუწესეს.

სოფ. ხოვლეს გლეხ-კაცობის შორის ეს მესამე წელიწადია, რაც მოთქმა-მოთქვა, ახდენდნენ ყრილობებს ჯერ ვიწრო წრისას. თანდათან იზრდებოდა ეს პატარა წრეები და ეს ერთი წელიწადია, რაც ცხადლივ დაიწყეს ჯგუფური ყრილობები. სოფელ გარეთ, ტყეებში და მინდორზე. პოლიცია ემუქრებოდა, ამწყვედვდა რამდენისამე დღით დაბარებულთ, რომ უეჭველათ ეთქვათ, მათში გურულები მოქმედებენ და ისინი აბრეყებენ გულ-უბრყველო გლეხთ „ბუნტობაზე“. რასაკვირველია პოლიციამ ვერაფერი გააწყო, მხოლოდ ხალხი უფრო ჩაფიქრა და დაბეჯითებით დაუწყეს ერთმანეთს მაგრება და უფრო დაინტერესდნენ გურულების ამბებით. ამ ბოლო დროს მარტის პირველ რიცხვებში გვეწვია „კომისია“, როგორც აქ ამბობენ თავ. ჯანდიერისა. ამ კომისიის მოგზაურობის შემდეგ ხალხმა მიმართა ბოიკოტს მემამულეთა წინააღმდეგ. გაფიცვა იყო ოთხ დღეს, რომელიც გამოიხატა მოსამსახურეების დათხოვნაში. ამის შემდეგ გაიმართა მოლაპარაკება გლეხებსა და თავად-აზნაურთა შორის და როგორც ამბობენ, მორიგდნენ კიდევ.

იპონიასთან ომის გამო ფინანსთა მინისტრის წინადადებით უნდა მოემატოს გადასახადი:

- 1) ბაჟი ანდერძით ქონების გადაცემაზე სამი მილიონი მანათი რაც საშუალო შემოსავალ 30% აღემატება
- 2) აკციზი ლუღზე (პივო) სამი მილიონი სამასი ათას მანათი (3.300.000) რაც 1905 წლისათვის გაწერილს 33 1/3% აღემატება.
- 3) აკციზი ასანთებ სპიჩკებზე განზრახულია ძლიერ გადიდდეს.) უნდა მოიმატოს რვა მილიონი (8.000.000. მანეთი. წინა წლებთან შედარებით 100% მეტია. ე. ი. აკციზი გაორკეცდა.
- 4) აკციზი დროჟის განზრახულია გადიდდეს ორ მილიონ რუასი ათასი მანეთით (2800.000 მ.)
- 5) აკციზი ნავთზე მოიმატებს ორ მილიონ ექვსას ათას მანეთს. (2600.000.) დასასრულ
- 6) პენსიის კაპიტალიდან გამოიირიცხება ორი მილიონი (2,000.000 მან.

ყველა აღნიშნულ წყაროებიდან შემოვა (21.750.000 მან. ოცდა ერთი მილიონ შვიდას ორმოცდა ათი ათასი მანეთი.

— განზრახულია აგრეთვე მოუმატონ საგერბო გადასახადს: სახელდობ: 5 კაპ. აიყვანონ 10 კაპ. 10 კაპ. 15; 15 დან. 20-დგ. 60-დან. 80; 1 მანეთიდან 1 მ. 25 კაპეკამდე.

შინაური მიმოხილვა.

ცხოვრება მეტათ გამოფხიზლებული და გარულებულია. ყოველ დღეს და ყოველ წამს მოაქვს ამბავი ამა თუ იმ კუთხის გაჟოფხიზოებისა და ხალხის ფეხზე დადგომისა. მეტათ ბევრი გაჭირვება, დაბრყვება და შეურაცხყოფა გადიტანა ხალხმა, იმ ხალხმა რომელიც დღემდინ მუქთახორების საწველ-ფურათ იყო გამხდარი; ბევრი, ძლიერ ბევრი შოშმა და მაცადინობა დასდო დაინტერესებულმა წრეებმა, რომ ხალხი კვლავ ბნელეთის ზეწარში ყოფილიყო გახვეული, რომ მას არ შეეგნო თავისი მდგომარეობა, არ მოეთხოვა თავისი უფლების აღდგენა: მაგრამ გაჭირვებამ ერთი მხრით და უმთავრესათ, ხალხის შვილთა იმავე ხალხის გასაცნობიერებლათ თავგანწირულმა შრომამ მეორე მხრით გააძლიერა ბნელეთის კედელი, დაანახვა ხალხს მტერი და მოყვარე და დაგა განკითხვის დღე. დღე სანეტარო და სანაჭრელი მშრომელ უმრავლესობისათვის, ხოლო თავხარ-დამტევი განებულ უმცირესობისათვის. ხალხი ამდგარია თავის ინტერესებისა და ადამიანური უფლებების დასაცველათ, მთელი ჩვენი მხარე მოკუთლია ამ დიადო მოძრაობათ, ყოველ მხრიდან მოდის ამის დამამტკიცებელი ცნობები. ჩვენც შევხარით ამ მოვლენას და მოუთმენლათ ვეღვთ ახლა მომავალს, თუმცა ვხედავთ, ზოგან არა სასურველ ექსცესებსაც აქვს ადგილი, არა სასურველს იმ მოსახრებით, რომ სასურველია მოძრაობა იყოს ორგანიზაციული, მწყობრი, სერიოზული, შეგნებული და აიცილოს ნაადრევი მსხვერპლი; მაგრამ ეს ხომ იდეალია, ასეთი მხოლოდ სანატრელი მიმდინარეობა იქნება! სინამდვილეში კი იდეალი არასოდეს არ განხორციელდება, და შენებევითი მსხვერპლიც; ანუ როგორც ვთქვით ნაადრევი, აუცილებელია ამიტომაც არის რომ ეს ჩვენ არ გვაფიქრებს. საჭიროა გავითვალისწინოთ მხოლოდ ის დიადი მოვლენა, რომლის მოწმე და მონაწილე ჩვენ ვართ, და ხელი შევეწყუოთ მიმდინარეობის ნორმალურ პირობებში ჩაყენებას. მაგრამ არა ისე, როგორც ჩვენი ბურჟუა-ინტელიგენტები ამბობენ...

.

დავიწყეთ უკანასკნელთაგან. რა უნდათ ამათ? რამ ააფეთთა ისინი? სულ მცირე რამემ. აშკარათ დაინახეს, რომ სანამ ისინი ნაციონალისტური კრიმინალური იტკობდნენ საკუთარ სმენას, ხალხს გამოუღვიძია, მოძრაობა შეუქნია და კაცობრიობის განმათაუფლებელ ბრძოლის მონაწილე გამხდარა. შეკრთენ, რასაკვირველია, ინტელიგენტები. მათ ეგონათ, ხალხი მათ კაბინეტებში იყო მოწყვდიელი, სინამდვილეში კი სხვა დაანახვათ; დაანახა, რომ ხალხი სხვა ყოფილია და ნაციონალიზმში კიდევ სხვა, მათ შორის საერთო არა ყოფილია რა; მაგრამ ამის აღიარება მათ არ შეუძლიათ, რადგან ერთი მხრით მათი ბურჟუაზიული ინტელიგენტური აზროვნება ვერასოდეს ვერ მივა იმ დასკვნამდე, რომ მხოლოდ იმ პროგრამას აქვს მტკიცე ნიადაგი, რომელიც თვით ხალხის გულის ნადების, მისი მისწრაფებათა გამოჩნატველია და მეორე მხრით კიდევ იმიტომ, რომ თავის თავის უარყოფა შეუძლებელია. მაშ რა უნდა ექნათ? სწორეთ ის რაც მოიქმედეს და კიდევ მოიქმედებენ. მოინდომეს მხამხარეულზე დაბინავება, მოძრაობის «სწორ ჩარჩოში» ჩაყენება და თავისი გზა-აზნეული ნაციონალისტური მოთხოვნების შეჩჩება. მაგრამ ბედმა უმუხთლათ, მოლოდინი არ გაუშართლდათ. ხალხის სიფხიზლე გადაეღობა წინ მათ მისწრაფებათ და ისევ კაბინეტებში დარჩენ—დღეს ისევ იქ არის „მოძრაობა“. იქ იწერება შეურეგებელის შემარეგებელი პროგრამები, ემართება

დახურული, კარჩაკეტილი ბანკეტები, იხარჯება მაღალ-ფარდებთან რეჩები, იწერება ყველა წრის წარმომადგენელთა სახელით რეზოლიუციები და სხვა და სხვა... ასეთი „მოდრაობა“ დღეს ჩვენ ბურჟუა-ინტელიგენტებში, და მათ თამამათ შეუძლიათ თქვან: „шумимъ, братецъ, шумимъ“-ო! თითონ ხომ კმაყოფილი არიან. ვუსურვებ არაფერს დაერღვით მათთვის ეს კმაყოფილება, მხოლოდ ერთს კი ვურჩევ: სანამ ქართველი ხალხის ან ყველა წრის წარმომადგენლების სახელით რასმე მოითხოვდნენ, თუნდ ისეთს, როგორც ეკლესიას დამოუკიდებლობა, თვით ამ ხალხს შეეკითხონ. დღეს მაინც აშკარაა, რომ ხალხს აპეკუნები არ უყვარს და ესეც რომ არ იყოს, უბრალო ზრდილობა მოიხზოს, ახრი მაინც ვაიგო მისი, ვისი სახელითაც გინდა ილაპარაკო...

მ აპეკუნობამ და არამკითხე ბატონობამ მიაღებია ის სტიქიური სახე აღმოსავლეთ საქართველოს მოძრაობას, რომელმაც შიშის ხარი დაცა ჩვენ ბრწყინვალე წოდებას ქართლში, და ქუდზე კაცი... თფილისში ჩამოიყვანა. მეტათ საინტერესო იყო ქართლის მოძრაობის შესახებ მოლაპარაკება თფილისში. ბევრი რამ საინტერესო გამოიჩინა იქ. პირველ ყოვლისა უნდა აღვნიშნოთ ის გარემოება რომ ამ მოლაპარაკებაში თავად-აზნაურობის ერთ ნაწილს შედარებით რივიანათ ეჭირა თავი და ყოველ შემთხვევაში მაცადინი იყო როგორმე შეეჩერებინა ის არა-სასურველი მოვლენა, რომელიც კერძო პირთა და ქონების უზრუნველყოფის წინააღმდეგ არის მიმართული. უფრო სიმბატიური ხდება ამათი ფიზიონომია, როცა მათ გვერდით „ველურ მემამულეთა პარტიას“ მოკრავდით თვალს. თუ პირველნი მზათ იყვენ დღესვე „დაეთმოთ“ რამდენიც შესაძლებელი იყო, მეორენი დამთმობის ნაცვლათ ტყვიისა და მახვილის დახვედრებას უპირებდნენ. „როგორ შეიძლება დღეს დათმობა, ამით ხომ იმ რწმენას გავუმტყცებთ, რომ მათ ძალას შევუშინდითო“, ამბობდნენ რაინდები. ჩვენ ვუსმენდით ამ რაინდულ სიტყვებს, თუმცა ბოლო კი გვაკვირვებდა „ჩემი გლეხი როგორ იქნება ჩემი წინააღმდეგი, როცა უჩემოთ იმას სიცოცხლე არ შეუძლიაო, ამბობდა ძველი ფეოდალი და არ გრძობდა, რომ სწორეთ ამ გარემოებამ დაბადა ის წინააღმდეგობა, რომელსაც მჭევრმეტყველურათ, უარყოფდა ფეოდალთა იდეოლოგია. სწორეთ ის არის მოძრაობის მიზანი, რომ, „უშენოთ“, „უბატონოთ“ იცხოვროს „შენა“ ყოფილმა გლეხმა და მოგისპოს მაგ სიტყვის თქმის უფლება. ყველა ქართველები ვართ, ჩვენ რა გვაქვს გასაყოფო, ამბობენ უნამძევრი რაინდები. მაგრამ ეს ხომ ათი წლის ბავშვმაც იკის დღეს, რომ ყველა ქართველი მძა არ არის და არც იქნება დღევანდელ სოციალურ პირობებში არ იქნება ეს სანამ შენ „შენი გლეხი“ გეყოლებდა და მე „ჩემი ბატონი“, სანამ შენ ბედნიერი ხარ და მე დაჩაგრული. მაგრამ ამაზე ლაპარაკიც მეტია. არავინ არ ფიქრობდა, რომ თავად-აზნაურთა კერძო თათბირი სოციალურ კითხვებს გადაწყვეტდა. იქ საზრუნავი და მოსავლელი იყო დღევანდელი საკითხი—როგორ მოვაშოროთ მოძრაობას ის მწვავე ექსცესები, რომელმაც ქალაქისაკენ მოაშურებია გორის თავად-აზნაურობას; და სამწუხაროთ მისი ისე დაყენებაც კი ვერ მოახერხეს, როგორც ეს კახეთში განუბრახავთ. იქ გადაწყვეტიათ გლეხთა და თავად-აზნაურთა საერთო კომიტეტების შედგენა, რომელთაც მინდობილი ექნებათ გამოარკვიონ ის პირობები, რომელსაც შეიძლება ორივე მხარე დაემორჩილოს და მით დროებითი „modus vivendi“ შეუშავდეს.

განკითხვის დღის მოახლოვებას ისიც მოწმობს, რომ ჩვენ შეილებსაც კი ვეღარ დაუდვიათ გული სწავლისათვის. დიდ ცდასა და შრომას ანდომებს ჩვენი სასწავლებლების მთავრობა, აღადგინოს ნორმალური მიმდინარეობა სკოლაში, მაგრამ ყოველივე ფუჭია. მართლაც რომელ მშობელს შეუძლია მოთხოვოს შვილს არითმეტიკულ ამოცანების ჩაკირკიტება ან კოტორინის გახვირება, როცა გარშემო ყველაფერი მოძრაობს და ყოველ მგრძობიერ არსებას იწვევს—ჩაებას განმანთავისუფლებელ ბრძოლაში. განა ახალთაობა, ყველაზე უფრო გრძობიერი და სპეტი არსება არ არის ადამიანთა შორის? მაშ რა უფლებით შეგვიძლია მოვთხოვოთ მათ სახელმძღვანელოებით დაკმაყოფილდნენ დღეს, როცა ყოველ წამში ქარტახილია მოსალოდნელი. ბევრს იმდენი სულის სიმშვიდე მაინც შეურჩენიათ, რომ პრინციპალური კითხვის გადაწყვეტა უნდათ: საჭიროა თუ არა, მოსწავლეთა ამ ბრძოლაში ჩარევა. ბედნიერი არიან ასეთები ჩვენ კი ვბტყვით, რომ დღეს გუშინდელი დღე აღარ არის, როცა კიდევ შესაძლებელი იყო დამშვიდებით შინაურ და საგარეო პოლიტიკაზე მსჯელობა, დღეს ყველა ნერვებით ცხოვრობს, გარემო არე გაყენთილა საჭირო-პოროტო კითხვებით, სულის სიმშვიდე დარღვეულა და შეუძლებელია აკადემიურათ კითხვების გადაჭრა. ვისაც შეუძლია, სულის სიმშვიდის დაცვა დაიცვას, ვისაც არა ჩაერიოს ბრძოლაში. აქ „თეორია“ და „პოლიტიკა“ წყლის ნაყვია. დღეს საქმის დროა და არა სიტყვების. მაშ განსაჯოს ყოველმა ცალკე და ყველამ ერთათ, თუ რით შეუძლია ხელი შეუწყოს ძველის დამხობას და ახლის გაძლიერებას, მის გამარჯვებას და ისე მოიქცეს, როგორც სინიდისი ურჩევს: თუ ამისთვის საჭიროა სწავლის განგრძობა განაგრძეთ, თუ არა და... ესეც თქვენ უნდა გადაწყვიტოთ. პოლიტიკანობა და თავისუფლება ერთათ კი ვერასოდეს ვერ მოთავსდებიან და დარწმუნებული არიან ასეთ მრჩეველებს დღეს ყურს არავინ არ დაუგდებს, მათ გასავალი არა აქვთ. დღეს მხოლოდ პირდაპირი მოქმედებით შეიძლება საქმის ხელის შეწყობა და ვისაც სურს შეუწყოს...

კორრესპონდენციები

- მუთაისი.** ადგილობრივ ღურჯალების და შეჩქქუების მოთხოვნები შემდეგია.
1. საქმის ამღებ ოსტატს ნება აქვს ორი შეგირდი იყოფაიას; უნდა უავდეს მხოლოდ ერთი; ნება აქვს შეგირდის ვადა რომ დადგება თვეზე, შეიძლება ხაჯა შეგირდი იყოფაიას და ერთიც ქარგადა იყოფაიას შემთხვევისათვის.
 2. საქმის ამღებ ოსტატს ნება აქვს, მანამ აღებულ საქმეს არ გაათავებს, შეიძლება ხაჯა საქმე აიღოს, მხოლოდ ნება აქვს „მასინკაზე“ გავიდეს და 25—50 მან. სამუშეარა აიღოს. შემთხვევით აქვს ნება საქმის ზატრან ოსტატს დაურქ ქარაშა წავიდეს.
 3. დაურქი მამუშავე დაიწეებს მუშაობას 1 აპრილადან დაშევე აკვისტომდე დაღას შკადი საათის შესრულებადან და იმუშავეებს საღამოს მზის ჩასვლაში; მოსვენება დალით საუშმეზე ნახუვარი საათი, სოლო ნაშუადღევს სადილათ ორი საათით, დასაჩუნ თვეებში, დღის მზის ამოსვლიდან; საღამოს მზის ჩასვლადან უნდა იმუშაოს და დასვენება ექნება სადილათ ერთ საათი.
 4. ოსტატი საქმის ზატრანი რომ ნაჭრათ საქმეს გაცემს მან ამღებს ფასი უნდა მიტყს იმ ნინსზე, რაცოტყვს ამ ხელობაში დაწესებული, მხოლოდ საქმის გამტეშა უნდა აიღოს სამ. რამლათ ყოველ მანათზე 20 კაშ.

5. ოსტატი და ალა რცა ერთმანეთში ვერ მორიგდებიან, ალამ ოსტატი უნდა გაუშვას. ამ შემთხვევაში იმათ უნდა მოიყვანონ უსტაბაში და მისი თანაშემწე და იმათ თანადარსებით უნდა გასწორდნენ ერთმანეთთან და მაშინ ნება ექნება ოსტატი ამუშაოს ალამ; და თუ ასე არ შეთანხმდებიან ერთმანეთში, ალას არ აქვს ნება ოსტატი ამუშაოს და არც სხვა ოსტატმა იმუშაოს.

6. 1905 წლის მარტის ზიკრულამდე რაც შეეიძლება აუგანო, იმათ უნდა შეასრულონ ვადა, მხოლოდ უნდა გადასინჯოს მათი ზიკრება უსტაბაში და მისმა თანაშემწემ. 1905 წ. მარტიდან ვი ნება არ არის რამელიმე დურგალმა აიყვანოს შეიკრდი სამი წლიდან 5 წელიწადზე ნაკლები ვადით.

7. ვეველა შეიკრდის ამუშაონი ოსტატი ვადადებულია შეიკრდი და ზიკრების ქადაგადი წარუდგინოს უსტაბაში და მის თანაშემწეს.

8. ვისაც არ შეუძლია და არ ეკუთნის შეიკრდის სწავლება, როგორც ხელმძღვანელი, ისე უფრო-ქვევის მხრით, იმას ნება არ აქვს შეიკრდი აიყვანოს.

9. ზემო ხსენებული ნიხრის და წესების შესრულების ვადადებულნი ვართ ქუთაისის დურგალთა მოხელენი. აგრეთვე ვადადებულნი ვართ ვისადაც თვეში 10 კაზ. თითოეულმა მოხელემ ისევე ჩვენ მოხელეთა გატივრებულ და დავრდომილ ქვრივ-ბავშვების დასახმარებლათ. ვინც 10 კაზ. იხდის, იმან უნდა მიიღოს დაბეჭდილი კვიტანტი უსტაბაში ან მის თანაშემწისაგან. ზემოხსენებულ ნიხრის დაწესების თანახმანი ვართ ვეველი. ამასთან უნდა შეიკრდი მოხელე დურგალს ნება არ აქვს შეიკრდი აიყვანოს.

10. კვირა დღეობით შეიკრდებს ნება აქვს საკვირაო სკოლებში თავისუფლათ იაროს 11 საათიდან 3 საათამდე.

დურგლებმა თავიანთი მოთხოვნანი წიგნაკათ გამოცეს და მას უფრთხილად სადურგლო სამუშეოების ფასი ნაკრავ-ნაკრავ წაუმიღვარეს და ამ ზიკრებით შეუდგენ განახლებულ მუშაობას. ეს წიგნაკები ვეველა თავის მოხელეებს ჩამოუკრეს და ამასთან ის წინდახედულება იხმარეს, რომ ვინცდაცა, ეს ზიკრები ვინმე მათგანმა დაარღვია, ამ შემთხვევისათვის აიხრის თავიანთ წრიდან სულ ახალგაზდებისაგან შემდგარი მსჯულები და ისინი განიხილავენ უფრთხილად სადაც საქმეებს. ასე რომ ხელხური სამართალი სოფლებიდან ქალაქებში შემოდის და ეს ხომ დღეს კარგი მომავლის ნიშნებია.

მეჩქმეთა მოთხოვნები: 1. 12 საათის სამუშაო დღე, როგორც ქარვლებისა, ისე შეიკრდებისათვის. დასვენება: დილას საუჩმეზე ნახევარი საათი, სადილისათვის ვი ერთი საათი.

2. მუშაობა უნდა დაიწყო 1 აპრილიდან დილის 7 საათზე და გათავადეს საღამოს 7-ზე; 1 წითობისთვის დაიწება 8 საათზე და გათავადება საღამოს 8-ზე.

3. აკრძალულ იქნას ნაჭრობით მუშაობა და დადგინდეს თვიური ჯამაგირები.

4. აკრძალულ იქნას კვირა-უქმე დღეებში მუშაობა.

5. ადების ზრდილობანი მოქცევა ქარვლებთან და შეიკრდებთან.

6. გაუმჯობესება ბინის.

დღეს, როდესაც ვეველა 7, 8 და 9 საათის სამუშაო დღის დადგენაზე ღამაგაკობს, მეჩქმეების მოთხოვნას ამ საერთო ფერხულში საკმაო დისკანსი შეაქვს. ორში ერთია: მეჩქმეები ან იმდენათ შევიწროებულნი არიან ნამეტანი მუშაობით, (ამგვარსავე მდგომარეობას განიცდიან მეწველე და მკერავებიც), რომ გაბედული ნაბიჯი ვერ გადადგამთ წინ სამუშაო დღის მოკლებასში, რათა სულ არ დაფრთხონ ადები, ან და ეს დათმობა მათთვის დროებითია, რომ უკეთესისათვის შეამზადონ სხვის ნაშრომზე თავიანთი ბედის ამშენებელნი...

სოფ. გეზათი (ქუთაისის მაზრა). 6 მარტს სოფელმა დადგინა ფრად საუერადღებო განახლები. აი საქმე რაში იყო.

12 წელია ერთი მხარე ებრძვის მეორეს წისქვილის წყლით შეტობრვას და გაუქმებას. საჩივარი ჯერ მომრიგებელ-მოსამართლესთან წარმოებდა და ჩვეულებისამებრ გაჭიანურდა. შემდეგ ვევილების რჩევით გადაიტანეს ოქმის სასამართლოში და შეამაწმებიეს გამოცდილ ტენიკებს. საქმე მეტის მეტათ გაჭიანურდა და ხალხი-ვი უსამართლობას ითმენდა. მობეზრებულმა მომხიან-მოხასხუებებს ბოლოს მიაგნეს ნამდვილ საშავლებას და ხელწერილით შეეკრნ სოფლის ამოჩვეულ კაცებს გადაწვეტილებას დაუფლოდნ. სოფლის ამოჩვეულმა ზიკრებმა დაადგინეს, რომ ძველი წისქვილის დაურუბა ახლის აშენების ბრალია და გადაწვეტიტეს მოხასხუეთა წისქვილის სათავანის გაჭრა, რაც მარჯე დღესვე სისრულეში მოიყვანეს. გაჭრეს სათავე და დააშრეს ის ამოჩვეული გუბე, რომელიც ჰაკეს წამლაგა და გამოვლელ-გამომვლელ მგრავრებს საქმეს უჭირებდა. ამით მოკლდა ბოლო ამ დაუსრულებელ დავას. ხალხის სამართალი უფრო ჩქარი და სამართლიანი გამოდგა, რადგანაც ათასგვარ ხრიკებს ვევილებისსა მოკლებულია. მისაბაძი მაგალითია გუბათელი გლეხების საქციელი მეზობელ სოფელელთათვის.

გოგობერია.

სამბრკელი. შიშის გრიგალმა დაბერა ჩვენს „ხაზინებს“ და მათი შვიდი უნიშანწელ ცხოვრება შეარყია. რა მოხდა? მათ გაიგეს, რომ ჩვენ, დაბეზრებულ ნაქარ-ქარვლებმაც, ამოვიდეთ ხმა, შევეცით ერთმანეთს ხელი, შევერთდით და შევექმებით ძალა საერთო ინტერესების დასაცველათ. იქით ეგენ აქით ეგენ, ჯერ ერთი რომ — ჩვენს წარმომადგენელს დაუწვეს ძებნა და დიპლომატიური მოლაპარაკება. განა საკვირველი არ არის, რომ ბატონი „ხაზინი“ მშრომლების წარმომადგენელს ეძებს, შეირტებას თხოვლობს, დათმობას გვზივრებია ჩვენ ვი დასათმობი არა ვაქვს რა. ჩვენ არაფერს ვთხოვთ, არამედ ვთხოვლობთ — ჯერჯერობით:

- ა) მოისპოს მუშაობა კვირა-უქმე დღეობით.
- ბ) საქმის დღეებს, როგორც სახელმწიფო, ისე საჯარო დაწესებულებებში მუშაობა იწუებოდეს დილის შვიდ საათზე და თავადებოდეს საღამოს რვა საათზე.
- გ) შაბათობით და სხვა უქმეების წინ მუშაობა თავადებოდეს საღამოს შვიდ საათზე.
- დ) მოკვეციეს ნახევარი საათი საუბმისათვის და ერთი საათი სადილისათვის.
- ე) თუ რომელიმე ჩვენს ამხანაგს ხაზინის საჭმელ-სასმელი არ აკმაყოფილებს, მას დღიური საზრდოს ფასი მიეცეს ფულათ.
- ვ) ვთხოვლობთ ადამიანურ, ზრდილობიან, მამყრობას. არც ერთი ადამიანის დამამცირებელი სიტყვით ხაზინმა შეიკრდს არ მიმართოს; არც ერთი დამამცირებელი საქმე მას არ შეუკვეთოს. თუ ვინმე გარეშე ზიკრადს შეურაცხყოფას მიაყენებს, ხაზინი ვადადებულია დაიგვას ის (შეიკრდი).
- ზ) ვთხოვლობთ გიკვირურათ მოწოდებო ბინას.
- თ) ჩვენ ვთხოვლობთ, რომ სახელმწიფოში მოსპობილ იქნას კერუთ წოდებული „ხელზე მოსამსხურება“. მიიღებენ სახელმწიფოში შეიკრდს თუ არა, მას მაშინვე ხელმძღვანელის სწავლა უნდა დააწვებინონ.
- ი) სახელმწიფოში და საჯაროებში შეიკრდები მიღებულ იქნას არა ნაკლებ 12 წლისა.
- კ) შეიკრდობის ვადათ დაწესდეს სამი წელიწადი.
- ქ) ავთმუფო შეიკრდს ხაზინმა შეიწება აღმოუჩინოს, როგორც საკუთარი ოჯახის წევრს.
- ღ) კვირა უქმე დღეებს გარდაც მიეცეს შეიკრდს რამდენიმე დღის თავისუფლება (ОТПУСКЪ) ძალიან საჭირო შემთხვევებში.

მ) შეგორდის დასჯა და დათხოვა მიზეზის გამოუკვლევად და ჩვენი წარმომადგენლის დაუეთხვავთ არ მოხდეს.

ეს არის ჯერჯერობით ჩვენი მოთხოვნებიანი. ისინი დაუ- უფლებებლად დაემართებოდნენ უნდა იქმნას.

რწმობათს ვკისრუებთ მასრის უფროსი დადიშქელიანი. შე- რბოა ვაჭრები და განუცხდა; „რომ რამეს გავაკეთებდეთ, მე თი- თონ არ დავსტავო თავს, მთელ სვანეთს ჩამოვიყვან და დაგვხმ- რებითო—თქვა მან—მაცრამ ტყვილათ გავწოდებთ. არაფერი გა- კეთდება“. შემდეგ გამოაცხდა, თქვენი სამხედრო წესი შემოი- დეს და დამნაშავე 24 საათში დაისჯება. „გირჩევთ—დაუმატა— ვინც სამტრედიელი, ან ვინც ამ მასრის არ ხართ, ეხლავე აყო- რთ ბარგი და თქვენს მასრებში წახვიდეთ“.

მცხოვრებთა და ვაჭართა უმრავლესობა კი აქ გურულებია- მოვიდა 80 კახაკ-რუსი და დაინახადა საზოგადო ორკლასიან სკოლის შენობაში. მასწავლებელი, რომელსაც სკოლის ოთახში ქონდა ბინა, იძულებული შეიქნა ბაზარში ეძებნა თავშესაფარი.

სწავლა შეწყვეტილია სამტრედიის რეზინის გზის, საზოგადო ორკლასიან, კულაშის ორკლასიან, კერის, ახეთის და საჭილას სკოლებში.

ამ დღეებში აქ წართვეს სტრახიანს თათი და რეზინის გზის სტრახიანს ორი რეგულერი.

დაბის მიერ უარულად დანიშნული შირი ზოლიცამ ტანა- ტიშა.

დუხიტი. ის მოძრაობა, რომელიც მთელ ჩვენს ქვეყანას მოკლდა, ამ ბოლო ხანებში დუხეთის მასრისადაც შემოიჭრა, მემ- მულეთა და გლეხთა შორის ატეხილი უსიამოვნება დღითი დღე მწვავედებს. მამულის შესახებ უთანხმოება უმთავრესს საკითხს შე- დგენს ჩვენს სხვა მხრივ ჩამოხრჩენილ ცხოვრებაში. აქაც ხშირათ ხდებოდა შეტაკება გლეხთა და მეპატონეს შორის. მაკალითათ შარშან წინ სოფელ საშაბურის მემამულეებსა და გლეხებს უსი- ამოვნება მოუხდათ მამულების შესახებ და საბოლოოთ საქმე ბლე- ხების სასარგებლოთ გადავიდა. სახნავი, საძოვარი ალაგი და ტყე აქ ისეთა შეღავათიანი პირობებით არის, როგორც სხვაგან არსათ. აქ თუ ასეა, საზაგეროთ საგურამოს სოფლები უკიდურეს გაჭი- ვრებას ითმენენ მემამულეთაგან, ასევე გაჭივრებული არიან მუხნა- ჩელი გლეხები. ერთმა საგურამოელმა გლეხმა შემომჩივლა: „უვე- ლა გლეხი გაჭივრებულ მდგომარეობაში არის, მაგრამ ჩვენი შე- ბედი ენით გამოუთქმელია. ჩვენ თავ. ჭავჭავაძისა და სტაროსელ- სკის მამულზე ვცხოვრობთ. თავ. ჭავჭავაძე და სტაროსელსკის შვილები ერთი საყენი შეშის ბაჟათ თუშანს გვანდევინებს. «საბო- ლო» შეშის ბაჟს წელიწადში 5 მანათს ვიხდით, თითო ხარის სპადახოთ წლიურათ 3 მანათს ვიხდით. რაც შეეხება ზურის მ- საფაღს, ამისას სურას მკათხამთ შენი ტარიმი. იმდენს გვანდევ- ინებენ, რომ სათესლე ადარ დაგვრჩა. ჩვენი განთქმული ზური თი- თქმის მოგვეხსნა. ჩვენ ვუდარ მოვითმინეთ ესა და ისევ ძველე- ბურ დაღას დაგუბრუნდით, დღიურზე ერთი კლდი ხორბალი. ტუის ბაჟიც ხუთი მანათი გადავსწვებოთ. საში წელიწადის ვახვეწებით ჭავჭავაძისა და სტაროსელსკის, მაგრამ არავითარი უურადლებს არ მოგვუქციეს; ჩვენ-კი მეტის მოთმენა ადარ შეგვიძლია“. ამითხ- რა, გამოემესალმა და წავიდა. მემამულეებს თან მიაყოლეს მღვდლე- ბი, ბერები, მამასახლისები და მწერლები, რომლებიც სათავეში ედგენ სოფლის ცხოვრებას, მარა ხალხისთვის ხარადის შეტი არაფერი მოუყენებიათ.

დღეს უველა ახლანდელ მოძრაობაზე ლაზარაკობს, მაგრამ არც შინაური ამბობა სულ მისავიწებელია. მაკალითათ ადარავინ უურად- ლებს არ აქცევს აქურ ერთათ ერთ ვაყების სასწავლებელს, რ- მელშიაც ბავშვებს მხოლოთ თუთიუშივით აზუპირებენ უველაურს. არ აინტერესებს დუშელებს არც საქალები სკოლის ბედი, სადაც

თურმე სადღათობი ტრინაკის თამაშობენ. იმისი გამგისა და მმარ- ველის წყალობით ვერც ერთ რიგან მასწავლებელ ქალს ვერ უბ- გინებია სასწავლებელში.

ესენც ახირებული ამბავია, მაგრამ მღვდელს ქელებიდან წამ- სულს გზაში სახარება და ჯვარი დაეკარგა, ვინაც ხელებმა იწ- ვინეს; მაგრამ გამხელა შეეშინათ, არაფერ ხათბალაში გა- გვიხიბნა და მონურ მღვდელს შეატყობიეს საიდუმლოთ. იმან იცოდა ჯვარი დანთვრალ ბლადონის რა დაკარგოდა და შეპირდა გლე- ხებს: ნუ გეშინათ ამ ნივთებს მე გადავცემ ხატრანსაო. დოთობა რომ მისწონი იყოს, კარგი მისაბაძი მაკალითი იქნებოდა სწორეთ.

რუსეთის ქრონიკა

რუს. ვედ. მთავრს მღვდელი ად. სმირნოვის წერილი, რ- მელშიაც ავტორი სხვათა შორის ამბობს: „მართლმადიდებელი ეზისკობისებო და მრავალი საპატრიო პირნი სიტყვით თუ შწერ- ლობის საშვალებით მოუწოდებენ „უველა ნამდვილ რუსებს საერთო ძალით დაიცვან თანამედროვე სახელმწიფო წეს-წყობილება“. რად- განაც აზრის ბუნდოვანათ გამოთქმა ასეთ დიდმნიშვნელოვან კათხ- ვის გარკვევის დროს, არა თუ ჭეშმარიტების აღდგენას უშლის ხელს, არამედ თვით ორატორთა პიროვნებასაც ჩირქს ცხებს, ამი- ტომ უფლის უწინარეს საჭირთა გამორჩევას: თუ რა არის „თა- ნამედროვე წეს-წყობილება?“ თუ ამ სახელით უნდა ვიცულისხმეთ ის ბიუროკრატიული მართვა-გამგეობა, რომელმაც შეარცხინა რუ- სეთის სახელი და აათხრა ქვეყანა, რომელმაც მტკის ჩაუგდო ხელში უმთავრესი ბურჟი ადმოსვლეთისა პორტ-არტური, რომელმაც მტკის განადგურებია პირველხარისისოვანი სამხედრო ფლოტი; რომელ- მაც უსაფრთხო ომს შესწინა მრავალი ათასი მემარბი და მრ- ვალი მილიონები, მამინ ცხადდა, რომ უფველი გონიერი რუსი უნდა ცდილობდეს არ ამ წეს-წყობილების გამაგრებას, არამედ ხელი შეუწყო მის მოსხობას და განადგურებას. ის სახელმწიფო მან- ქანა, რომელსაც ქონდა სამჯერ უფრო ძლიერი ფლოტი და უავდა ოთხჯერ უფრო ძლიერი ჯარა, ვიდრე იაპონიას; გარდა ამისა ქონდა მეტი სიმდიდრე და უავდა მეტი ხალხი და მიუხედავთ ამის მიუ- ვანა რუსეთი ასეთ საზარელ დამარცხებამდე, როგორც ხმელეთზე ისე ზღვაზე, ჩანს რომ ეს სახელმწიფო ამარტი არაფრით მოსხ- მარი არ უოთილა...“

ამ რეჟიმის დამცველნი თავის მსჯელობის დროს მიუტყუ- ბელის უცოდინრობით სარგებლობენ საღმრთო წერილის ციტა- ტებით.

აი მაკალითათ, აიღებენ პირველ ლექსს სოლომონის იგავთა კრებულის მე-21 თავიდან, მიუხედავთ იმასა თუ რა ვაჟიერი აქვს მას წინა ნაწილთან ან შემდეგ მუხლთან და ამბობენ: „გული მე- ფეთა არის ხელთა უფლისათა. ამ სიტყვებიდან კი ის დასკვნა გამოყავთ: „რომ მეფეს სურს ის, რაც ღვთის სურვილს შეადგენ- სო“. ამგვართ უფველი განკარგულება და მოქმედება ჩვენი ჩინოვ- ნიკებისა არის აღსრულება ღვთის ნებისაო. მაგრამ არა გვგონია ვინმე დაჯერონ დღეს ასეთი ციტატებით და საღმრთო წერილზე მათითებით. დღეს თითქმის უსწავლელმაც კი იცის, რომ სოლო- მონის სიტყვები შეეხებინა ღვთის ძლიერებას და არა იმის ვითომც ორი მეომარი მეფე ღვთის სურვილს ასრულებდეს, როდესაც ახ- რებენ ერთმანეთს და ხალხსა უღატენ. იმავე წიგნში წერა: «ნე- ბითა ღვთისათა მიიტყვიან ფერხნი კაცთასაო» და თუ ამ სიტყვებ- საც ისე პირდაპირ ვავიკებთ, მამინ იძულებული ვიქნებით ვა- მართლოთ უფველი ქურდი, მცარცველი და უჩადი, თუ რომ თავის გასამართლებლათ ხსენებულ ტექსტს დასახელებენ».

— გამოიკვია, რომ იხვრის 9 ბეტერბურგში მდებარე სის-
ხლის ღვრის დროს დაზარებული მუშები, მიუხედავად მძიმე ჭრი-
ლობისა, ზოგიერთი მიუხედავად ჩვენების ჩამოსართევით. გამო-
იკვია აგრეთვე ისიც, რომ დაჭრილთა სანახავად მისულ მშობლებს
კაცაკებს უსვენდნ და ისე თანატოლებს. ეს ცნობები გამაშკარავე-
ბულია სტრუქტურით ხმოსნების საშუალებით და ამის გამო ქალაქის
საბჭომ განკარგულება მოახდინა, რომ საქალაქო დაწესებულებანი:
საავადმყოფო, სკოლა და სს. დღეის შემდეგ ადარ დაემორჩილებ
ზოგიერთი უკანონო ბანახვას. (სინ ოტკრესტკა).

— „სეგ. ზაბ. კრ.“ აწერილია ქ. ღვინისში მდებარე მუ-
შათა გაფიცვა „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული“ პარტიისა და
«ბუნდის» მიერ გამოართული. 17 თებერვალს დაიწყო სოფელთა
გაფიცვა.

შეწდა მუშათა უფლა ქარხნებსა და ფაბრიკებში. მადახი-
ბიდან გამოვიდნ ნაქრები და სახლებიდან მოსამსახურენი. ათთა-
ქის მხელენი, მუხურები, სტამბის და ტელეგრაფის მომუშავენი
უფლანი საქმეს ჩამოესხნენ. რკინის გზის სადგურმა საქანდის
მიღება შეწყვიტა. უფლა მადახიები, ბანკები და ბიბლიოთეკა-
სამკითხველები დაიხურნ. საერთო გაფიცვას შეუერთდნ რუ-
ლური საწავლებლის უფროსი კლასის მოსწავლენი, რომელნიც
თავის რეზოლუციისაში მხარს უჭერენ მთელი რუსეთის მოქალაქეებს.

ქალაქის ქუჩებში ახნეუდნ მოწოდებებს სათარებთ: „ქუჩაში
გამოდია!“ „ბოძლისთვის მოემზადნით!“

ქალაქის სხვა და სხვა უბნებში უფელ დღე იმართებდა
მთავრობის საწინააღმდეგო დემონსტრაციები. ქვეითა და ცხენისანი
ჯარის კაცები მუდამ ჟამს ქუჩაში იდგნ.

ამბოგნ, შეტაკების დროს დაჭრილთა და მოკლულთა რიცხვი
20 აღისა. ბეგრი დაჭრილი სახლებში უავთ დამალული. 19 და
21 თებერვალს დასაფლავეს დემონსტრაციის დროს მოკლული.
აურებელი ხალხი დაესწრო მათ გასვენებას. სასაფლაოზე მრავალი
გრძობით სავსე სიტუვა წარმოიქვა და ბოლოს სიმდერის ხმა
გაისმა.

ქალაქი საშინელ დღეებს განიცდიდა. მშვიდობიანი მოქალ-
ქენი დამუხლნი იხდენ თავიანთ სახლებში და ქუჩაში გამოვლას-
ვერა ბედავდნ.

21 თებერვალს, ნაშუადღევს ქალაქში „სოციალ-დემოკრატიუ-
ლი მუშათა პარტიისაგან“ გამოცემული ფურცლები გავრცელდა,
რომელშიც ეწერა: ხუთი დღის სოფელთა გაფიცვით ჩვენ და-
ვამტკიცეთ ღვინისკული პროლეტარიატის შეურყეველი ძლიერება და
ნაშუადღეის ოთხი საათიდან ვსწავრთ «ბოლიტიკურ» გაფიცვასა.
იმ წამშივე უფლა მადახიები და დაწესებულებანი გაიდო და
ქალაქი კვლავ გაცოცხლდა.

— მარინის ქალაქში, რომელიც მოსკოვში იმყოფება აღმოუ-
ჩენიან რევოლუციებისა და ასაფუქციელი მასალის ფარული სა-
წვობი, რის გამოც სამართალში მიუღიან ასობით კაცი. (პრავდა)

— ნიუნი ნოვგოროდში ვაჭრობა შეჩერებულია. მხოლოდ ამ
ბოლო კვირაში განდდა ირადით ვაჭრობა, რის გამოც მადახიის
პატრონები დიდ ფულს იკებენ. მადახიის პატრონი შეუთქრანა
ასეთმა მოკვამ და ზოგიერთი გამოუცხადა რომ ერთ კვირაში
364 რუფლავრი და მისი პატრონა გაუიდიო. ზოგიერთმა საჭი-
როთ სცნო მადახიის კასში თავისი აკენტი იფლიას, რომელიც
ვადლებულია სწორე ცნობები მიწოდოს მადახიის ვაჭრობის
შესახებ.

უცხოეთის ქრონიკა

ნივლინი. „რუსეთის ვაჭრობის“ კორესპონდენტი იწკ-
რება ღო დონიდან: „ჩვენსა სამწუხაროთ დღეს ინგლისელთა სა-

სწავლა ნივთათ გავმხდარვართ. რუსეთის ცნობებიდან ამდებელი
ფაქტების საშუალებით ისინი თვალსაჩინო სიცხადით ამტკიცებენ
თუ რა უზარბამდე მიიყვანს საზოგადოების უღბი შეხედულობის-
თან და თანი განვითარება. შესამჩნევად ათწლეუნი ზოგიერთმა
გარემოებამ აძულა კონსერვატიული ზრესა კითხვა აქდრა ზოლი-
ციის უფლებების გასაფართოებლათ. იმათი ასრით ზოგიერთი ცენტ-
რალურ მთავრობას უნდა დაქვემდებარებოდა. განსარებულ მსჯელო-
ბის დროს ხსენებული კითხვის შესახებ გამოვიდა ცნობილი ზამ-
ფლავი ურსეფანს ბუტლერისა, ამ სათარით Government by
Police (მართველობა ზოლიციის საშუალებით)

„სამხედრო წესზე გადაჭრილი ზოლიცია, წერდა ურსეფანს
ბუტლერი, რომელიც ცენტრალურ მმართველობას ემორჩილება,
ორგვარ ბორბობას წარმოშობს. ჯერ ერთი: ამ სახით, აღმარ-
ლებელ მთავრობას, რომელსაც ექვემდებარება მხედრობა, ეძლევა
შეგრე უფრო საშიში ძალა, რომელიც საზოგადო მუდროების
დაცვის მაგივრათ თითონ არღვევს მას ხელფანრათ შექნილი
უწესებულებითა და აჯანყებით. ასეთი ზოლიცია ძლიერ საშიშია
მოქალაქეთა კეთილ-დღეობისათვის. თუ რომ ასეთ ზოლიცია
შემოიღებენ ინგლისში, მაშინ მცხოვრებთა თავზე აიმართება და-
მოკლის ხმალი, რადგან ის უეჭველათ გაიხენ მრავალ ჯამუშებსა
და წამქეზებებს. ასეთი ზოლიცია უფრო ადვილათ შედლებს
სახელმწიფოს დამხობას ვიდრე 20 ზოლიცია. სახელმწიფო ზოლი-
ციის შემოღებით დათესენ ხაღხში შოფთსა და უმაყოფილებას.
ინგლისის მოქალაქენო, — განაკრძობს ბუტლერი, — გაიხსენეთ საფ-
რანგეთის ისტორია! ადამარ ლიუმერის სიტუვიით 1851 წელს
სახელმწიფო წეს-წეობილების დანგრევის დროს 80 ზოლიციელმა
მეტი ქნა, ვიდრე მთელმა არმიამ ერთათ. თავისუფალ ქვეყანაში,
სადაც საზოგადოება ერთდება შოფთსა და მღელვარებას, ზოლიცია
ამოჩნეულ დაწესებულებათა კანტროლს უნდა ექვემდებარებოდეს.
ისტორია ნათლათ გვიმტკიცებს, რომ რამდენათაც მეტი გავლენა
აქვს ზოლიციაზე ცენტრალურ მართველობას, მით უფრო ზოლი-
ციური სასაითი ეძლევა იმის დანიშნულებასაც. უპირველესი მისი
მრავალეობა ე. ი. მოქალაქეთა უზრუნველ-ყოფა ძალ-მომხრობისა-
გან, სრულიად დაფიქრებული იყო.“

საზოგადოების კანტროლსაცან განთავისუფლებული ზოლიცია
საშიშარ მტრათ უხდება არა თუ ხაღხს, არამედ თვით იმ მთავ-
რობასაც, რომელიც თავისი გაუფრთხილებლობით დაწდო მას.

აი დღეს, როდესაც გაზოის ფურცლებს მოაქვს ცნობა
რუსეთის ზოლიციის თვითნებობისა, საზოგადოება იგონებს მე-70
წლებში დაწერილ ბუტლერის ადორთფანებულ სიტუებს, იგონებს
მადლობით.

«აი რას ნიშნავს ზოლიცია, რომელიც არ ექვემდებარება სა-
ზოგადოების კანტროლსა». — ამბოგნ ინგლისელები. ინგლისის
ხაღხი იმით განიჩნევა სხვა ხაღხისაგან, რომ აქ საზოგადოება
საჭიროთ არა თვლის კერძო ბიროვნება გაითელს, დამტირდეს
და სახელმწიფოს შეეწიროს. ეს იმას კი არ ნიშნავს, ვითომ
თითოეული ბიროვნება საჭიროთ არ თვლიდეს საზოგადოების
საერთო ინტერესს, პირაქით: არც ერთ ქვეყანაში საზოგადოებასა
და კანონს შორის არ არის ისეთი თანხმობა, როგორც ინგლის-
შია. ეს იმიტომ არის, რომ ცალკე ბიროვნება პატივის ტემს იმ
კანონს, რომელიც მან შეიმუშავა და მეორეთ საზოგადოება კიდევ
არა სცდილობს ბიროვნების დაზავრას.

თითონ ინგლისში ზოლიცია საზოგადოების კანტროლს
ემორჩილება და ამიტომ იქაური ზოლიციელი იმისი მშვიდობიანი
მოსამსახურეა.

სალი კლდე გასკდა, ნაკალი
გადმოჩნებულა ანკარა
და ბუჩქ-ბაღახებს, ყვავილებს

თვის მოვლინება ახარა,
 „აყვადით, — ჩაურაკრაკა, —
 გადაიფურჩქნით ველათო,
 ნუ შეუდრკებით გვალვასა,
 მოვლენილს ოქვენდა მწველათო;
 თან მომაქვს ძალა სიკაცხლის,
 ეს შევბის ნაკალულიო,
 ჟხვათ მოგირწყავთ ფესვებსა,
 რომ გაგიმთელდეთ წყლულიო!
 და თან ჩუხჩუხით გასწია,
 ტყე-მინდორ-ველი დალარა,
 შეფეებით მორწყო მიდამო,
 გამოაცოცხლა, ახარა.

შენ სად ხარ, თავისუფლებავ,
 ნაკადო ნეტარებისა?
 გადმოჩუხჩუხდი, გვაპკურე
 ჩაგრულთ შეფეები შევბასა!
 ჩვენცა გვწვავს გვალვა მონობის,
 ტანჯვას არა აქვს საზღვარი,
 მსხვერპლი მსხვერპლს მისდევს, ყოველ წამს,
 გაისმის კენესა საზარი!

ვ. რუხაძე.

გ უ რ ი ი ს ა მ ბ ე ბ ი .

ნიგოზითი. 7 შარტი. საზოგადო აზრია, რომ გურიის დღევანდელი მოძრაობა აგრარიულ ნიადაგზე აღმოცენდა, რომ დღევანდელი პოლიტიკური სახე მან მხოლოდ მაშინ მიიღო, როცა მემამულეებთან ბრძოლის დროს ადმინისტრაციამ (მთავრობამ) ხალხს ზურგი შეაქცია და აშკარათ მიემხრო მემამულეებს. ეს ძირითადი კითხვა ანუ აგრარიული კითხვა, ისე არსად არ გამწვავებულა, როგორც ნიგოზითში. მიზეზი ამისა უპირველესათ ის გახლავს, რომ თითქმის მთელი სავარგისი მამული ამ საზოგადოებისა ოთხსა თუ ხუთ მოსახლე მაჭუტაძეებს ეკუთვნის, ხოლო გლეხ-კაცობა უკიდურეს სიღარიბეშია ჩავარდნილი მიწის სიფიწროვისა და სხვა მისგან დამოკიდებული მიზეზებისა გამო. თავისთავთ ცხადია, რომ უზომო გასაჭირი ხალხს მოთმინებიდან გამოიყვანდა და თავის გასაჭირზე ხმას ამოაღებინებდა, მაგრამ ამასთან ისიც ცხადია, რომ შეგნებულ ხალხს თავის სამართლიანი მოთხოვნისთვის ადმინისტრაციის თვითნებობა გაუადვილებოდა წინ და გასთელავდა. ქვევით მოთხოვნილი დამბებიდან ცხადათ დაინახავთ თუ რა შავი დღე გამოუვლია ნიგოზითელ გლეხს ცხოვრების უკუღმართობასთან ბრძოლაში, რამდენი ტანჯვა წვალება და უსამართლობა აუტანია, რამდენი დაცინვა და გამათრახება მოუთმენია, დღეს კი, სახე-ნათელი და სულით ამაღლებული ეგებება ის ახალ ცხოვრებას, რომლის შექმნაში მასაც მიუძღვის მცირეოდენი დეწლი და უსამსახური.

სულ ნიგოზითის საზოგადოებაში 450 კომლი მცხოვრებია, შვიდ მარტს ღრუბლიანი და ქარიანი დღე იყო, მაგრამ მიუხედავად ამისა აურაცხელი ქალი და კაცი მოაწყდა კრებისათვის დანიშნულ ალაგს. დიდი მწვანე ეზო ხალხით გაიჭედა. როგორც ყველგან სხვაგან, ისე აქაც კრიმ-გირგიმ ნება მიცა ხალხს ჯერ თავისთვის მოკელაპარაკა და თავისი მოთხოვნები გაერკვია. დაიწყეს თუ არა ლაპარაკი საერთო გასაჭირზე, გამოჩნდა კრებისაკენ მომავალი აფიცერი და

უანდარმი. ხალხში ჩოჩქოლი შეიქნა. დაუპატივებელი სტუმრები მიხვდნენ, რომ აქ მათ ადგილი არ ქონდათ და სადგურის უფროსთან ერთად კრებას მოშორდნენ.

ნაშვადღევის პირველი საათი იქნებოდა, რომ კრიმ-გირგი მოვიდა თავისი მხლებლებით. თარჯიმანმა მოსვლისათნავე დაიწყო „მანიფესტის“ კითხვა, რომლის არა ქართული კილო გურულების სალაპარაკო საგანს შეადგენს. ხალხი უმეტესს ნაწილათ კითხვის სასაცილო კილოს აქცევდა ყურადღებას, ვიდრე მანიფესტის შინაარსს. ყრილობამ არ ისურვა ერთად ლაპარაკი, ამოიჩინა 17 დეპუტატი, (ამათგან 4 ქალი) და შეუდგენ ლაპარაკს.

ხალხ. წარმომადგენელი. მე ეხლა 70 წლის კაცი ვახლავარ, დაიწყო ერთმა თეთრ-წვერა დეპუტატმა დინჯათ და დაბალი ხმით, მშვენივრათ მახსოვს, თუ როგორ წაართვა ჩემი თავი მამა ჩემს ჩვენმა უღმერთო ბატონმა. მაშინ მე რვა წლის ბავშვი ვიქნებოდი. მომიტაცეს საკუთარი ოჯახიდან და წამიყვანეს ბატონის სახლში მოსახსახურეთ. ჩემი სასახური ჩემს მამას სულაც არ ანთავისუფლებდა მძიმე გადასახადებისაგან, რომელიც თითოეული გლეხის მოვალეობას შეადგენდა. მაშინ ორი გვარის გლეხები იყვნენ: მსახურიშვილები და ისე გლეხები. როგორც ყველა მსახურიშვილს, ისე მამაჩემსაც ახდევინებდნენ: ერთ ძროხას; 12 ქათამს, ოთხ ფუთ ღომს; ოთხ საწყავ (8 ფუთ) ღვინოს, ერთ ქორის ქათამს; ერთ მიმინოს ქათამს; გარდა ამისა „სალიანის“ გადასახადს 20 კაპ. და სხ. უბრალო გლეხებს შინ, საკუთარ სახლში მუშაობის ნებას აძლევდნენ; მარა თითო მუშა ხელს უნდა წარედგინა ბატონისათვის 10 ფუთი ღომი; ერთი ღორი დაახლოებით ათ მანეთათ ღირებული და სხვა ის გადასახადები რასაც მსახურიშვილებს ახდევინებდნენ აგრეთვე თითო ფუთ ღომს. რომელსაც „ცრხის“ ღომი ერქვა. თითოეულ მოსახლეს ყოველივე გადასახადს გარეშე უნდა ერჩინა თავის სახლში ორი თვის ვადით ბატონის 2 ცხენი და ერთი მეჯინიბე.

გარდა ამისა სამართალი ბატონის ხელში იყო და როგორც მოხალისებოდა ისე ხმარობდა. ცხადია ის მოსამართლე, რომელიც თავისი მოქმედების ანგარიშს არავის არ აძლევდა, თავისსავე სასარგებლოთ მოიხმარდა მას. უბრალო დანაშაულობისათვის ჩავადგმევინებდნენ ფეხს განგებ ამისათვის ამოჭრილ ჯიკვში, მერმე ხევიდან ფიცარს დააქედდნენ და ვიყავით ასე დაბმული. სასჯელის ვადა რასაკვირველია ბატონის ნებაზე იყო. ამ ხანებში მოაწია ხმამ: „ბატონ-ყმობა ისპობა“ და შეგვექნა სიხარული. ვანა არ გვექანია სასიხარულო რამ? ჩვენ გვანთავისუფლებდნენ იმ ჯოჯოხეთიდან, რომელსაც „ყმობა“ ჰქვიოდა და რატომ არ უნდა გავგზარებოდა. გვენთავისუფლდით... ბატონ-ყმობა მოსპოვ. მაგრამ ვარ ასეთ განთავისუფლებას. ბატონებმა შეგვიდგინეს „უსტავნი გრამოტა“ და რაც კარგი, სავარგისი ადგილები იყო, ყველა თავისთვის გადადევს. უვარგისი და უნაყოფო გლეხებს მოუჭრეს იმ პირობით, რომ შემდეგში გამოეყიდათ ბატონისაგან და მესაკუთრენი გამხდარიყვნენ.

ხალხმა მოინდომა დაკარგული მამულს უკანვე დაბრუნება და შეფიცეს ერთმანეთს. ნაბატონარებმა მაშინვე პოლიციას მიმართეს და როგორც დღეს, მაშინაც ბევრი ხალხი დაიჩაგრა. მამა ჩემი დაიჭირეს და სადღაც გადაკარგეს. მას შემდეგ იმისი კვალი დაიკარგა და დღესაც არ ვიცი სად განუტევა საბრალომ პრავალ-ტანჯული სული. რაკი მიზანს ვერ მივახწიეთ და ჩვენი ძველი საკუთრება ვერ დავიბრუნეთ, იძულებული ვაზღვით სხვის, ე. ი. მებატონის მამულში გვემუშავა და სიტყვიერთ თავისუფალნი, სქმით ისევ მებატონის ხელში დავრჩით. ვმუშაობდით სამესამედოთ, მარა ამ

საქართველო
საზოგადოებრივი

ორი მესამედლიდან ჩვენ ბევრი არაფერი გვრჩებოდა, რადგანაც სანადელო მიწის ქცევიდან უნდა გვეძლია 12 ფუტზე მეტი სიმიინდი და ჩვენი ნადელი ქცევაზე ამდენ მოსავალს არც კი მოგვცემდა, ერთობ გაჭირვებულ დღეში ჩავვარდით და იძულებული შევიქვენით როგორმე ნადელები გამოგვეყიდა და მესაკუთრენი გავმხდარიყავით. ამით გვინდოდა სანადელო გადასახადს აესტენოდით და სხვა ნამუშიერი მაინც შეგვრჩენოდა. მარა რით უნდა გამოგვეყიდა ნადელი? გავყიდეთ ყველაფერი რაც გვებადა და ზოგიერთმა ჩვენგანმა გამოვიყიდეთ ნადელები; გაცხდით იმის მესაკუთრე, რაც ჩვენ გვეკუთვნოდა, რაც ჩვენს მამა-პაპას თავისი ოფლით დაუსვლელია. განა ეს უსამართლობა არ არის, რომ ჩვენი საკუთარი მიწა ფულით გვაყიდვიეს? ასე გაგვანთავისუფლეს ჩვენ და რაღა ლაპარაკი უნდა, რომ ჩვენი სიხარული ისევე მწუხარებათ შეიცვლებოდა. მიხვდით დღეს ამ უსამართლობას და მოვითხოვთ, რომ ასე ძალადობით წართმეული ფული უკანვე დაუბრუნდეს ხალხს; დაუბრუნდეს ყველას ის ფული, რომლითაც მან თავისი საკუთრება გამოიყიდა. მაშინდელი ნასესხები ფულები დღესაც გადაუხდელი გვაქვს. უთუოთ უნდა დაუბრუნდეს გლეხ-კაცებს უსამართლოთ გადახდილი ფულები.

ახლა აი რას მოგახსენებთ: ყველა გლეხს არ ჰქონია იმის შეძლება თავი გამოეყიდა და ბევრი დღესაც დროებით ვალდებულია. დღესაც იხდის სანადელოს, თუმცა უზომო ნადელით ათასჯერ გამოყიდული ექნება ის ერთი ნაწიკვი უვარგისი მიწა, რომელიც მას განთავისუფლების დროს სამოწყალოთ მიუზომეს. უსამართლობა რაც ვითმინეთ ისიც გვეყოფა, ახლა მოვითხოვთ, რომ დროებით ვალდებულნი განათავისუფლონ თავისი ნადელებით უსასყიდლოთ. რათ უნდა გამოიყიდოს მუშამ, მიწის მუშამ ის მიწა, რომელიც მას ეკუთნის, რომელზედაც იმისი წინაპრები მუშაობდნენ. რატომ არ უნდა ქონოდა გლეხს თავისი მიწა? იმის მეტი ხომ არაფერ ამუშავებდა მამულებს? მაშ მოისპოს ეს უკანასკნელი ნაშთი ბატონ-ყმობისა; დროებით ვალდებულნი განთავისუფლდნენ ბატონის ვალდებულობისაგან, მას არაფერი არა აქვს გამოსაყიდი.

ამასვე ვიტყვით სახელმწიფო გლეხებზე. აქვთ საწყლებს რაღაც ნაგლეჯი უვაუგისი მიწები, მარა რა ქონებაა ეს, თუ თავის დროზე ვერ მოიხმარს? მას არ შეუძლია იმის არც გაყიდვა, არც დაგირავება და არც არაფერი. ჩვენ მოვითხოვთ, რომ სახელმწიფო გლეხებს თავისი ნადელები კერძო საკუთრებათ გადაეცეს. რომ ნება მიეცეს უნდა გაყიდოს, უნდა გააჩუქოს, უნდა დააგირავოს თავისი სურვილისამებრ. მიწა იმას უნდა ეკუთნოდეს ვინც მას ამუშავებს, ჩვენში კი ისინი დაპატრონებიან, ვისაც ხელი არ გაუნძრევია.

მეორე წარმომადგენელი. ჩემმა ამხანაგმა ის ისტორია გადმოგცათ, რაც ძველათ გამოუცდია გლეხ-კაცობას; ახლანდელ გასაჭირზე მას, არაფერი უთქვამს. მიწის სივიწროემ და სიმწირემ ჩვენ გვაიძულა მემამულეებისათვის ზიგვემართა და იმათი მიწით გვესარგებლა. მაშ სად წავსულიყავით? სიტყვით ვიყავით თავისუფალი თვარა, საქმით ისევე ძველს ბატონებს ვემსახურებოდით. მემამულეები მიხვდნენ, რომ ჩვენ იმათ გარეშე საშვლი არ გვქონდა, რომ ძალა-უნებურათ მის მიწებზე უნდა გვემუშავინა.

1901 წელს შეიკრიბნენ და გადაწყვიტეს: გლეხებს მამულს იაფათ ვაძლევთ, ჩვენ ეს ხელს არ მოგვცემს და უნდა გადასახადი მოვუმატოთ.

დაადგინეს რიგიანი მიწაზე გადასახადი მოსავლის ნახევარი, ხოლო უვარგისზე მესამედი. გარდა პირდაპირ მოსავლის ნახევარისა ვაძლევდით ათ შაურს ან მანათს. „სალეყოობოს“

ქცევაზე; ვიღებდით თხრილებს ადგილის გასაშრობათ, გაგვყავდა ლობეები, ვუშენებდით სასიმიინდეს, ვუმასპინძლებოდით ხშირ-ხშირათ. გარდა ამისა ქირანხული ჯერ რასაკვირველია მისთვის უნდა მიგვეკრთია და ჩვენი საკუთარი ღვთის ანაბარა დაგვეყარა. ხშირია ისეთი მაგალითი, როცა რომ ბატონის სიმიინდის ზიდვის დროს ჩვენი წილი საქონელს გაეოხრებოდა ან წყალს წაეღევოს. ერთი სიტყვით ვინ მოთვლას რამდენი სხვა, ვალდებულობა გვქონდა ჩვენს მემამულესთან და მხოლოთ ცოლ შვილის საშაშვლე და სიმშილი გვაიძულებდა ასეთ უსამართლო პირობებში მუშაობისთვის ხელი მიგვეყო. პირველ წელიწადს ჩვენ დავეყვით მემამულეების გადაწყვეტილებას და ყანები ვიმუშავეთ. მაგრამ გარემოება მაინც თავისას შვრებოდა და ჩვენ რასაკვირველია მუდამ ასეთ უღმერთო პირობებში ვეღარ განვავარძობდით მემამულეების მიწებზე მუშაობას. ჩვენც ისეთ გაჭირვებულ მდგომარეობაში ჩავარდით, რომ უთუოთ ხელი უნდა აგვეღო სხვის მამულში მუშაობაზე და ასეც მოვიქცეთ. გლეხებმაც შევთქვით პირი, რომ თუ მემამულეები უკეთეს პირობებს არ შემოიღებენ იმათ მამულში აღარ ვიმუშავებთო.

მესამე წარმომადგენელი. ჩვენ გვეგონა მთავრობა იმიზა გეყავდა, რომ უსამართლოთ დასჯილს და საწყალს მიეხმაროსო; გვეგონა მემამულეების თვითნებობისგან ის დავიფარავსო, მარა ვაი ამისთანა იმედს! ჩვენი მოლოდინი სასტიკათ გაცრუვდა, ჩვენ ცხადათ, თვალსაჩინოთ დავინახეთ, რომ მთავრობა, პოლიცია ნაბატონარებს ემხრობა. მემამულეებმა გაიგეს თუ არა გლეხები ჩვენს წინააღმდეგ გაფიცულან და ჩვენს მიწებზე აღარ მუშაობენო, გადაწყვიტეს ჩვენი ყოველი მხრით შევიწროება. საბალახოში უწინ არაფერს ვიხდით, ასეთი ჩვეულება გვქონდა. გავუშვით თუ არა საქონელი, ნაბატონარის მოურავებმა დაიჭირეს და დაამწყვდიეს. ამით იმის თქმა უნდოდათ, რომ რაკი ჩვენს მამულში აღარ მუშაობთ, ბარემ ნუღარც ჩვენი საბალახოებით სარგებლობთო. ამ ამბავმა ხალხი ძლიერ ააღელვა. მთელმა საზოგადოებამ მოიყარა თავი და მოითხოვა დატყვევებული საქონლის გამოშვება. საქონელი გამოუშვეს, მარა ჯამუშების წყალობით ამოარჩიეს საზოგადოებაში რამოდენიმე კაცი და დაიჭირეს, ვითომდა ესენი არიან გლეხების მეთაური, რომლებსაც უნდათ ნაბატონარებს მამული ჩამოართვან და თითონ დაირიგონო. ეს საზიზარარი საქციელი ჩვენ ვეღარ მოვითმინეთ: ავდექით მთელი ნიგოთის საზოგადოება და ლანჩხუთს ჩავედით, რომ პოლიციისაგან მოგვეთხოვა დატყვევებული ამხანაგების გამოშვება. დილიდან საღამომდე იქ ვიტრიალეთ; ბოლოს პოლიციამ განთავისუფლა დატყვევებული ამხანაგები და ჩვენც შინ დავბრუნდით. ეს ამბავი 1902 წლის ივნისში მოხდა. ცხრაას პირველში ხომ მემამულეები გაიფიცენ, ცხრაას ორში ჩვენ შევთქვით პირი და გასაკვირალა: თუ იმათი გაფიცვა არ იყო დანაშაულობა, ჩვენ გაფიცვას რაიზა ჩაარქვეს ასე კბილები? მემამულეებს გასაჭირი კი არ აღაპარაკებდა, ივენს საქმიფო ფულები აკლდა; ჩვენ კი უზომო გასაჭირმა და ცოლ-შვილის, ოჯახის აუტანელმა მდგომარეობამ აგვადებია მუშაობაზე ხელი. მთავრობამ კი ჩვენი საქციელი დანაშაულობათ ჩათვალა, თავადების მოიწონა და მხარი მიცა.

ეს დრო ჩვენთვის ძლიერ მძიმე დრო იყო. სამი წლის მოუსავლობისაგან ხალხს სული ხდებოდა კისერში და რამე ნაირათ თავი უნდა გადაერჩინა. მიმართეს მღვდლებს თხოვნით: შეხედეთ ჩვენს გაჭირვებას და წელს დრამა ფული გვაპატივეთ. ზოგმა შეისმინა ჩვენი თხოვნა და ნებას დაგვცვა, ზოგმა მთავრობისაკენ მოკურცხლა და მოახსენა: გვიშყელეთ „ბუნტია“ გლეხები დრამას სპობენო. ამაზე ინება „ჩამობრ-

ძანება“ მაშინდელმა მაზრის ნაჩაღნიკმა წერეთელმა. შეყარა საზოგადოება და გამოუცხადა: «ხალხო, მე შევიტყვე ნიგოთის საზოგადოება გადარეულა და მითხარით მართალია თუ არაო“. ჩვენ ვუბასუხეთ ყველაფერს მოგახსენებთ-თქო. მართლაც მოვილაპარაკეთ, ავირჩიეთ დეპუტატები და მივანდევთ ყველაფერი მოეხსენებია წერეთლისათვის. დეპუტატებმაც ყველაფერი დაწვრილებით გადასცეს ჩვენი გასაჭირის, მღვდლების და მემამულეების შესახებ. წერეთელმა აწერა თურმე იმათი სახელი და გვარი ვინც ელაპარაკებოდა. ბოლოს შეგვეკითხა: თქვენი უკანასკნელი სიტყვა რა არისო და ჩვენც გადაქრით ვუბასუხეთ, რომ წყლის არც დრამის გადახდა და არც მემამულეების მიწებზე მუშაობა არ შეგვიძლიათ-ქვა. ამ სიტყვებმა სწორეთ გააცოფა წერეთელი, აღარ იცოდა რა ექნა. ჩვენ სამართლიან საქმეს ვედექით გვეგონა და იმან „ბუნტოვნიკები“ და ვინ იცის რა არ გვიწოდა. ისეთი საზიზღარი სიტყვებით ილანძვებოდა, რომ იმას განათლებული*) კაცი კი არა უბრალო ბიჭი არ იკადრებს. „აი თქვენ მხეცებო, ვირებო, დათვებო და ვინ იცის კიდევ რა საზიზღრობა არ ამოუვიდა პირიდან. ჩვენ კი ჩვენ თავს კაცებათ ვსთვლიდით და დღესაც კაცები გვგონია. ბოლოს დაგვემუქრა: „თუ ჩემი ბრძანება არ აგისრულებიათ, კეფერა ფხალივით დაგწურავთო. თქვენ გინდათ აქ საფრანგეთის რესპუბლიკა დაიარსოთო და კილა რა. ჩვენ არც კი ვიცოდით მაშინ რესპუბლიკა სასმელი იყო თუ საქმელი, მარა ერთი ცხადია ჩანდა, რომ რესპუბლიკა თუ იქნებოდა ჩვენში, მაშინ შეიძლებოდა ამ ჩვენი ცხოვრების გაუმჯობესება. ამ სიტყვამ დაგვაფიქრა, რადგანაც ჩვენ ყველგან ჩვენსავით გაჭირვებული ხალხი ცხოვრობდა გვეგონა. დასასრულ წერეთელი მოგვიბრუნდა და გვითხრა: ეს ქვეყანა ცხელია და თქვენც თავში სიცხე გაქვთ, ამიტომ ცივი ქვეყნებისაკენ მიბრძანება მოვიხდებათო. ერთი სიტყვით რაც წერეთელმა ილანძვლა ამის თქმა დიდ დროსაც წავგართმევს და სირცხვილიც არის ხალხში იმის ლაპარაკი.

გავიდა ამის შემდეგ ხუთმეტი დღე და ჩამოვიდა ქუთაისის გუბერნატორი, თან ჩამოიყვანა სალდათები და კაზაკები. მოუყარა საზოგადოებას თავი და შექპითხა: „პასუხი მომეცით იმისი, რასაც მაზრის უფროსი გეტყვით“. რადგანაც მთელ საზოგადოებას ერთათ ლაპარაკი არ შეეძლო ავირჩიეთ ხუთი დეპუტატი და დავავალეთ ჩვენი გასაჭირის მოხსენება. ამორჩეულმა პირებმა სინდისიანათ შეასრულეს მონდობილობა და ჩვენი გასაჭირი ყველაფერი დაუკაკლეს გუბერნატორს. გუბერნატორმა დაუძახა ახლოს ჩვენ დეპუტატებს და გამოუცხადა: «როგორც თქვენი ლაპარაკიდანა ჩანს ეს საზოგადოება თქვენ აგირევიათ და თქვენვე უნდა დაამშვიდოთ, თორემ ცივი ქვეყანა ხომ გაგიგონიათ». დაავალა საზოგადოების დამშვიდება ხალხისაგან ამორჩეულ დეპუტატებს, როგორც ამ საქმეში დანაშაულ პირებს და თითონ ქე წავიდა შინ. რა უნდა ექნა, რა უნდა დამშვიდებია საწყალ დეპუტატებს? ასეთი იყო ჩვენი მთავრობის სამართალი!

გავიდა ამის შემდეგ ათიოდე დღე და გუბერნატორი კიდევ გვესტუმრა. ჯაშუშებისა და პოლიციისაგან შედგენილი სიით დაატუსაღა ოცდა ორი კაცი, მათ შორის ხუთი უკანასკნელი დეპუტატი, რომლებმაც ვერ შეძლეს გუბერნატორის დავალების სისრულეში მოყვანა; გაამართაბა ყველანი და ქუთაისისაკენ გაისტუმრა.

*) გურულების ლაპარაკი სხვა დროსაც ირონიით იყო სამსე და ახლა ხომ მთელი ლაპარაკი ირონია, ეესლიანი დაცინდა. სიტყვა განათლებული, მობრძანება, ბატანი და სხვა ისეთი კილოთი ითქმებოდა ხალხში, რომ ნათლათ ჩანდა მოლაპარაკის გულის თქმა.

მეოთხე წარ. რადგანაც მე თითონ გვახელით იმ ტყვეებში, რომლებზედაც აქ არის ლაპარაკი და ცხადია მახსოვს ყველაფერი, ამიტომ აქის შესახებ მე მოგახსენებ. როგორ არ დამანახსოვრდებოდა, როცა რომ თითო სიტყვას მათრახებით გვაბეჭდავენ ზურგზე. როდესაც სალდათებს ან სტრაჟნიკებს კი მოეხალისებოდათ თავისი საყვარელი საქმე, უიარაღო, დატყვევებული კაცის ცემა, ყოველთვის ჯეროვანათ ისრულებდნენ სურვილს. ჩავიყვანეს მაგალითათ ქუთაისში, შემოგვავხვიეს ჯერ სალდათები, მერმე კაზაკები და სტრაჟნიკები და გაგვიყენეს ცახისკენ. ჩვენ იძულებული ვიყავით შუაგულ ქუჩაზე გვევლო და კიდევაც მივდიოდით. უცებ მივადექით ერთ დიდ წუმბეს. თუ პირდაპირ წავედით, წელამდე ტალახში უნდა ჩავიჭრეთ და გავცივდეთ. გადავადგით თუ არა ერთი ბიჯი, მაშინვე მათრახები და თოფის კონდახები დაგვიშინეს აქეთ-იქიდან. ოთხი თვე ვიჯექით ციხეში და კაცი ჩვენსას არაფერს კითხულობდა.

მთავრ. წარ. განა პროკურორი, ან პროკურორის თანამშემწე არ შემოდირდნენ ციხეში? სჯდხ. წარ. როგორ არა, შემოდირდნენ და გადიოდნენ, ჩვენსას კი არაფერს კითხულობდნენ, არც საქმელი, არც სასმელი, არც საცვლები ჩვენთვის არ მოიპოვებოდა. არც ჩვენს მოკეთებებს შემოატანდნენ, არც თითონ მოგვეცეს რაც კანონის ძალით გვერგებოდა. ერთი ჩვენგანი გადაასახლეს; ერთი კა ცოცხალ-იკვდარი გამოუშვეს და შინ ჩამოვიდა თუ არა განუტევა უსამართლოთ დატანჯული სული.

მთავრ. წარ. აბა, გვითხარით გადასახლებულთა სახელი, გვარი და წლოვანება, ამასთანავე სოფლის სახელიც. სჯდხ. წარ. გადასახლებულნი არიან ანტონ ფირცხალიშვილი, დაახლოებით 40 წლისა, მათე გორგილაძე 40 წლისა; გორგი ფელია 35 წლისა და სოლომონ ჟოჟიკაიშვილი 25 წლისა. რადგანაც ყველა ეს პირები უსამართლოთ დასჯილნი არიან, ამისათვის მოვითხოვთ მათ განთავისუფლებას.

ახლა ისევ უწინდელ ამბავს დავუბრუნდეთ. იმ კაცების დაჭირვიდან გავიდა რამოდენიმე დღე და ეკზეკუცია ჩამოგვიყენეს. ჩვენ უნდა გვეძლია ჯარისათვის ბინა, შეშა, ნავთი, ფურნე, აფიცრების ცხენებისათვის ბალახის ფასი და სხვა რამ მრავალი. ჯარი დაახლოებით სამ თვე ნახევარს იღვა და აღვილი გასაკება, რამდენ გასაჭირს გამოვცდიდით ამ ხნის განმავლობაში. მერმე რისთვის ამდენი სისასტიკე? რით დავიმსახურეთ ყოველივე ეს? იმით რომ ათასგვარა გადასახადებისაგან გადარბებულმა ხალხმა ვეღარ შეძლო მეტის გადახდა. იმით რომ მემამულეთაგან უზომოთ შევიწროვებულმა ხალხმა უარი სთქვა იმათ მამულში მუშაობაზე. აი ჩვენი დანაშაული!

გავიდა კიდევ ოციოდე დღე და ახალი ბედნიერება გვეწია. გუბერნატორი ისევ ჩამობძანდა და პასუხი მოგვთხოვა: „დააკმაყოფილეთ ჩემი ბძანება თუ არაო“*). ჩვენ მღვდლებთან მოლაპარაკებული ვიყავით, რომ ფული (დრამა) მიღებულათ გაწოცხადებიათ. გუბერნატორმა დაიბარა მღვდლები და ჩვენთან რომ მოვიდნენ გვითხრეს: „დრამა ფულის პატიების ნება ჩვენ არა გვაქვსო“. აკრთვე ერთ მემამულეს უნდოდა ჩვენი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება, მაგრამ არც იმას მისცა გუბერნატორმა ნება. ეს ჩვენი ყურით გავიგონეთ. „თუ მაჭუტაძეს არ უნდა გლენებისაგან ფულის აღება, ჩვენ ავღებთ ხაზინისათვისო“. ასევე უთხრეს თურმე მღვდლებსაც. ბოლოს გამოგვიცხადა: მე ვიცი, რომ თქვენში მანვე პირები

*) ერთმა გურულმა მითხრა: გამოცდილებით ვიცი, რომ მთავრობის ცუდი დაპირება, ანუ მუქარა თითქმის ყველთვის სისრულეში მოჰყავთ, ხოლო კარგი დაპირება არასოდეს არ გამოტლბულაო.

ბუღალტრები, მოგვეცით ისინი და თქვენ თავისუფალი იქნებითო. წინააღმდეგ შემთხვევაში, აქ ისეთ სალდათებს გამოგიგზავნით, რომლებიც აღარაფერს არ დაზოგავენ. აგიობრებენ ოჯახს, არ დაზოგვენ თქვენ ცოლ-შვილს, სახლ-კარს და პატიოსნებასო. უმჯობესია მოგვეცი ხუთი კაცი, რომლებსაც მაგნე კაცების დასახელება შეეძლოთო“. მოგვეცა მოსაფიქრებლათ და კაცების ამოსარჩევათ სულ ხუთი წუთი დრო. ამ ვადაში ან ოჯახის დაღუპვა არჩიეთ ან „მაგნე“ კაცების დასახელებაო“. ჯერ თავისთავათ ხუთი წუთი რაა და მერმე აუარცის დაგვაცალა. ამოიკითხეს სიაში ხუთი კაცი და დააპატიმრეს. ამ დროს ერთ ვილაცას წამოცდა: „ეს უსამართლობა არისო“ და ისიც იმ ხუთ კაცს მიაყოლეს. ექვსივე კი ქუთაისის ციხეში ჩამწყვდიდეს.

ამის შემდეგ გაესიენ სოფელს და თუკი რამ გვებადა წავგართვეს დრამა ფულის ანგარიშში. პრისტავი ქელბაქიანი, რომოციოდე სალდათი, თორმეტი სტრაჟნიკი და მამასახლისი ერთათ დადიოდენ სოფლის ასაობრებლათ. მასპინძელს აღარაფერს არ კითხავდენ თითონ შეცვივოდენ სახლებში, აღებდენ შკაფებს და ზანდუკებს და თუ რამე სავარგისი გამოჩნდებოდა, ყველაფერი მიქონდათ. ამავე წელს დაგვინიშნეს მთავრობის მამასახლისი. „ეს სანდო, პატიოსანი კაციო“, გვიცხადებდენ ყრილობაზე. ახლა მოისპობა ქრთამები და ის უსამართლობანი, რომლებსაც თქვენ მიერ ამორჩეული მამასახლისები შეიბიანო, დაუნიშნეს ჩვენდა დაუკითხავათ 400 მანეთი ჯამაგირი, რაც წინდაწინ მოხიკეს სოფელში. ჩვენც ვიფიქრეთ: თუ პატიოსნებას დაიცავს ჯამაგირს ვინ ჩივო, მაგრამ ვაი ამისთანა პატიოსნებას! სულ ყველამ კბილი გაკრა საზოგადოების ფულებს და უსინდისობაც მრავალი ჩაიდინეს. მოვიდოდა ერთი, შექამდა საზოგადოების ფულს და გაიბარებოდა. მოვიდოდა მეორე, ისიც ისე. მესამე მამასახლისი კეკელია ჩვენ არც კი შეგვიტყვია როდის მოვიდა და როდის წავიდა. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ის თითონ პოლიციამ გააღახვია და გააგდო. რითაც ჩვენი სახელის გატეხა უნდოდათ. შეყარა პრისტავმა ქავთარაძემ ყრილობა და შესანიშნავი სიტყვებით მიმართა ხალხს: „არა გამარჯვება თქვენიო! მე დიდათ მოხარული ვიქნები იმ დროის, როდესაც ბძანებას მივიღებ, თქვენი სისხლით შევლებო აქაურობაო“.

მთავრ. წარ. სად არის ეხლა ის ქავთარაძე?
 ხალხ. წარ. ახლა აქ აღარ არის, სადღაც გაიპარა. უთუთოთ გულ-ნატკენი იქნება, რომ ნატკრა აღარ აუსრულო და ჩვენი სისხლით ვერ შეღება აქაურობა.

1903 წელს ჩვენ აღარ ჩავსულვართ სხვის მამულში. მოგხანით ცოტ-ცოტა საკუთარი რაც გავვაჩნდა და ჩავთესეთ სიმინდი. რაც ჩვენ დამშეულ ოჯახს ნახევრათ გააძღებდა იმდენი ქე გვქონდა ნამუშევარი და სხვის მამულში მუშაობას აღარ ვფიქრობდით. მაგრამ დახეთ ბედს: ერთათ მოგვადგა ივანობის თვეც და ივანე ჯაფარიძეც. ჩვენი ნაჩაღიკი ჯაფარიძე მოვიდა, ყრილობას დაუძახა და გვითხრა: „როგორ გაბედეთ და მაქუთაძის მამულში არ იმუშავებთო“! ჩვენ უთხარით: ეს არ იყო ჩვენთვის სასარგებლო და იმიტომ დავესხენითო. მგონი არაფერია აქ უსამართლოთ ნათქვამი, მარა ჩვენი ნაჩაღიკი ჯაფარიძე სხვა ხასიათის კაცი იყო. დაუძახა ერთი ჩვენგანი გაემართახებია; შემდეგ თოფის კონდახით ცემა უბძანა და ქვეშევრდომმა ღირსეულათ შეასრულა უფროსის ბძანება. ამას გარდა, ბ-ნმა ჯაფარიძემ ორი კიდევ სხვა გაამართახებია ასე უბრალოთ და უდანაშაულოთ. ბოლოს გვითხრა: თუ არ ჩასულხართ მაქუთაძის მამულში და არ გიმუშავებთ, ვაი თქვენს ღღეს, აქ ქვას ქვაზე არ

დავაყენებ, ყველას ციმბირისკენ გიკრავ თავს დასახლებვზე მარტო მტვერს და ვტოვებო. რაღა გვექნა, იმულებული ვიყავით მაქუთაძის მამულშიც მოგვეხნა. ახლა ძველიც წავვირჩა და ახალსაც ველარ მოვუარეთ, განა რაღა დროს თესვა ივანობის თვეში. აი ამიტომ ხსენებულ წელს თითქმის უჭირახულოთ დავრჩით.

1904 წელს მემამულეები დაგვეყენ ჩვენს მოთხოვნებზე და ჩვენც ვიმუშავეთ. თითქმის საღამომ მოაწია და დეპუტატებმა ითხოვეს კრების მეორე დღისათვის გადადება. ჯერ მარტო ერთი კითხვა იყო განხილული, მაგრამ ბ-ნმა კრიმ-გირიმი გათავება ამჯობინა. ამიტომ შემდეგ მუხლებზე სულ მოკლე ლაპარაკი იყო. გამოვილილ ამ საზოგადოებაში კომისიამ მშვენიერათ შეისწავლა გურულების მოთხოვნილება და დაიწყებდა დეპუტატი წინადადებას თუ არა, თარჯიმანი განმარტმევდა და თითონ დაასრულებდა. ჩვენ ვთხოვდით არ ითქმება. ბევრი ვითმინეთ, ბევრი წარედღე გამოვიარეთ და ამით ბევრი გამოცდილება შევიძინეთ. ჩვენ გაგვიტყდა გული მთავრობაზე; იმისი აღარაფერი გვეჯერა. ახლა თუ თქვენ გელაპარაკებით აქ ეს არა იმიტომ რომ მოველოდეთ რაიმე სიკეთეს. ჩვენ დავრწმუნდით, რომ ჩვენი თავის დახსნა ჩვენი საქმეა, სხვა ჩვენზე არავინ არ იზრუნებს. როგორც მოგახსენეთ, ჩვენი გასაქირი უმთავრესათ მიწის სივიწროვისაგან არის გამოწვეული. მარა მარტო ეს ხომ არ გვტანჯავს. ახლა მოგიყვებით გადასახადების შესახებ“. აქ ჩამოთვალეს სხვა და სხვა გვარი გადასახადები და დასასრულ მოთხოვეს, რომ ის ოჯახები, რომელთაც შემოსავალი 500 მანეთზე ნაკლები აქვთ სრულიად არავითარ გადასადს არ უნდა იხდიდნო. გადასახადი შემოსავლის და კვლობაზე უნდა იყოს; ვისაც ბევრი შემოსავალი აქვს, იმას გადასახადიც მეტი უნდა ჰქონდესო. ღღეს გადასახადს მხოლოთ ღარიბი იხდის და მდიდარი თურმე თავისუფალია გადასახადებისაგანო.

ამის შემდეგ ილაპარაკეს არა პირდაპირ გადასახადებზე და მოითხოვეს ყოველგვარი არა პირდაპირი გადასახადის მოსპობა. მოითხოვეს: კრებების, სიტყვის, ბეჭდვის, კავშირის, გაფიცვის და რწმენის თავისუფლება.

მოითხოვეს პიროვნების და ბინის ხელ-შეუხებლობა. ნიგოთელებმა მშვენიერათ იციან რას ნიშნავს პიროვნების და ბინის ხელის შეხება, იციან რადგანაც თავის თავზე გამოუცდიათ არამც თუ ხელის, მათრახების და თოფის კონდახების შეხებაც.

მოითხოვეს ნაფიცი მსაჯულები ხალხის მიერ ამორჩეული და დამნაშავე მოხელის პასუხის მგებლობა.

მოითხოვეს წოდებათა სრული მოსპობა და ყველა ადამიანის მოქალაქეთ აღიარება თანასწორი უფლებით კანონის წინაშე.

მოითხოვეს პასპორტების მოსპობა და ენის თანასწორობა.

მოითხოვეს უფასო სავალდებულო სწავლა 16 წლამდე, ყველა ბავშვებისათვის ეროვნების და სქესის განურჩევლად.

მოითხოვეს ეკლესიის განცალკევება სახელმწიფოსაგან და სამღვდლოების სკოლების დაკეტვა. აგრეთვე სამღვდლოების გაძევება სამინისტრო სკოლებიდან.

მოითხოვეს მუდმივი ჯარის მოსპობა და მის მაგიერ სახალხო მილიციის შემოღება.

დასასრულ მოითხოვეს დამფუძნებელი კრების მიწვევა და რუსეთში სახალხო მართველობის შემოღება. ხალხმა უნდა

ამოიჩინოს თავისი წარმომადგენლები და იმათ მიანდოს თავისი საქმეების და ხალხის ინტერესების დაცვა.

„ახლანდელმა მთავრობამ ბევრჯერ დაგვიმტკიცა თავისი გულშემატკივრობა“ და ახლაც აღარ უღალატა ძველ წესს. როცა ჩვენ ჩვენს გასაჭირზე ველაპარაკდით. მან აღიხანოვი ვოგვაყენა ყაზახ რუსებით და ხარბაზნებით. ჩვენ ზიზღს ვუცხადებთ ყაზახ რუსების საქციელს და სალამს ვუძღვნით სალდააებს, რომლებს გულში კიდევ არის ადაშიანური გრძობაო.

სამოგადოებრივ-ისტორიული წერილები.

(რუსულიდან თარგ.)

VI.

თანამედროვე დემოკრატიის.

(იხ. „მოგზაური“ № 9)

მე-XVIII საუკუნე წარმოადგენს თვითმპყრობელობის განვითარების უმაღლეს წერტილს. მარა ამავე საუკუნემ შექმნა ის ძალებიც, რომელთაც ზოლო უნდა მოეღო თვითმპყრობელობისათვის.

მე-XVIII საუკუნის სახელმწიფო, როგორც ინგლისში— ისე დანარჩენ ევროპაში, უნდა ჩაითვალოს ერთი მხრით მოვაჭრე და მრეწველ კაპიტალისტების აღმზრდელათ და მამასადამე პროლეტარიატის დამზადებელ-აღმზრდელათაც, — მეორე მხრით კი ვეებერთელა დაწესებულებათ, რომლის მიზანი იყო ხალხის ცარცვა-გლეჯითა და ყვლეფით სარგებლობა მოეჭანა თავად-აზნაურობის რამოდენიმე ნაწილისთვის, — ინგლისში თავად-აზნაურობის იმ ნაწილისთვის, რომელიც მართავდა და განაგებდა სახელმწიფო საქმეებს, დანარჩენ ევროპაში კი კარის თავად-აზნაურობის და სხვილ ფინანსისტებისთვის.

სახელმწიფოს ამ ორივე მხარის წინააღმდეგ მე XVIII საუკუნის განმავლობაში თან და თან ძლიერდება ხალხის უკმაყოფილება. ვაჭრობა და მრეწველობა განვითარდა იმ ზომამდე და მიიღო ისეთი ხასიათი, რომ ბიუროკრატიის მზრუნველობითი ოპეკა ხელის შემშლელი შეიქნა წარმოების წესრიგის შემდეგი განვითარებისთვის და გაცხარებულ კონკურენციაში გამარჯვება იმ მკტოქეს რჩებოდა, რომელიც ადრე შემოიღებდა წარმოებაში გაუზგობესებულ იარაღებს და ბაზრის მდგომარეობას შეესაბამებოდა და შეეთვისებოდა.

ამ დროს სახელმწიფო მფარველობის და დაცვის ნაცვლათ თავისუფლება შეიქნა კაპიტალისტების ლოზუნგი. ბურჟუაზია თხოულობდა არა მარტო ეკონომიურ, არამედ პოლიტიკურ თავისუფლებასაც. ბურჟუაზია, როგორც თავის რაოდენობით, ისე გონებრივი განვითარებით და— კიდევ უფრო— ეკონომიური მნიშვნელობით, იძენნათ ძლიერათ გრძობდა თავის თავს, რომ შეეძლო თავისუფლათ დაემსხვრა არისტოკრატიის და მასთან შეერთებულ სახელმწიფო უჯლებს უღელი და ბატონობა.— მე-XVI, XVII და XVIII საუკუნის პირველ ნახევარში სხვილი ვაჭრობა და მრეწველობა უმთავრესათ ფუფუნებას და განცხრომას ემსახურებოდა. მიმოსვლს და სეზოგადო ურთიერთობის სიძნელის გამო დიდ მანძილზე საქონლის გადატან-გადმოტანის შრომა მხოლოთ იმ შემთხვე-

ვაში ჯილდოვდებოდა, თუ საქონლის ფასი შედარებით მაღალი იყო. საზღვაო აღებ-მიცემობა აძლევდა ევროპას ოქროს და ვერცხლის ნივთებს, ძვირფას შვენეირ ძაფეულობას, ფარჩეულობას და სხვ. ევროპის კაპიტალისტური წარმოება, ე. ი. მრეწველობა, რომელიც მსოფლიო ბაზრისთვის მუშაობდა, ქმნიდა აბრეშუმის ფართლეულობას, ძვირფას ხალეებს და ნახებს, ფაიფერს და სხვ. იმ დროში კაპიტალიზმს მოგებას აძლევდა არისტოკრატიის გადაჭარბებული მფლანგველობა.

მარა თანდათან მიმოსვლის საშვადებების და წარმოების წესების გაუმჯობესობის გამო ფუფუნების საგნებთან ერთათ პირველ ადგილს იკავებს ხალხის სახმარებელ საგნების წარმოებაც. თუ ფუფუნების საგნების წარმოება საქიროებდა თავის ასაყვავებლათ მდიდარ და მოქეიფე, მფლანგველ კლასში, სამაგიეროთ სახალხო სახმარებელ ნივთების წარმოებას შეეძლო მით უფრო განვითარებულიყო, რაც უფრო მაღალი იყო მცხოვრებთა უმრავლესობის, მშრომელი ხალხის მყიდველობითი ძალა, ე. ი. რაც უფრო ჩაკლებ ცარცვადენ ამ ხალხს გაბატონებული კლასები და რამდენათაც მრეწველობა სახალხო სახმარებელ ნივთების წარმოებათ იქცეოდა, იმდენათ მძიმე და აუტანელი ხდებოდა ბურჟუაზიისათვის არისტოკრატიული ცარცვა-გლეჯის სისტემა. არისტოკრატიის უღელი, ამავე დროს იზრდებოდა მწარმოებელთა (მუშების) საარსებო, ცხოვრების აუცილებელ საგნებისა და დაუმუშავებელ მასალის მოთხოვნილება. ადგროობრივ წარმოებას აღარ შეეძლო დაეკმაყოფილებია ეს მოთხოვნილება. ამ ნაირათ თანდათან, უფრო მეტ მნიშვნელობას ღებულობდა მრეწველ კლასთათვის ცხოვრებისთვის აუცილებელ და იაფ საგნების და დაუმუშავებელ მასალის შემოტანა სახელმწიფოში. სრულებით წინააღმდეგი იყო ამის მსწადმფლობელთა ინტერესები. ამ გარემოებათ პირველათ ინგლისში და საფრანგეთში, მერე დასავლეთ ევროპის დანარჩენ ქვეყნებშიც დაბადა ბურჟუაზიის შორის შური და სიძულვილი არისტოკრატიულ წესწყობილებისადმი. ამ შემთხვევაში ბურჟუაზია ყურადღებას როდი აქცევდა არისტოკრატიულ წესწყობილების გარეგულ ფორმას. მათთვის სულ ერთი იყო პრლამენტარულ სახელმწიფოში იქნებოდა ეს წესწყობილება თუ განუსაზღვრელ მონარქიაში, მაგრამ ბურჟუაზიისთან ერთათ ამოძრავდა დაბალი კლასებიც: გლეხნი და მდაბალი მოქალაქენი, რომელთაც შეუერთდა პროლეტარიატიც. პროლეტარიატს, როგორც კლასს, თავის ვინაობა და დამოუკიდებლობა არ ქონდა ნათლათ გამორკვეული და გამოცხადებული— ის ხელი-ხელ ჩართული მიყვებოდა წვრილ ბურჟუაზიის წვრილ რევოლიუციონურ ნაწილებს. მეთვრამეტე საუკუნის სახელმწიფო მთელი თავის სიმძიმით ამ კლასებზე იყო დამყარებული. ის ამ კლასებს ყვლეფდა და ართმევდა გადასახადს ბიუროკრატიის, ჯარის, სახელმწიფო ვალევის და სასახლის მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ. გლეხები, მდაბალი მოქალაქე და პროლეტარები— რამდენათაც საზოგადოთ შეიძლება ლაპარაკი პროლეტარებზე მაშინდელ დროში— იმ თავითვე მტრულათ უყურებდენ ახლათ აღორძინებულ განუსაზღვრელ სახელმწიფო უფლებას და სახელმწიფოსაგან ბიუროკრატიის საშვადე-

ბით ხალხის ექსპლოატაციას. მაგრამ ყველგან, სადაც კი სცადეს მათ წინააღმდეგობის გაწევა, ისინი ჩვეულებრივ მარცხდებოდნენ, რადგან თემები ერთმანეთზე დაშორებული და განკერძოებული იყვნენ და კავშირს მოკლებული.

დროთა ვითარების გამო სახელმწიფოს ერთობამ, კაპიტალიზმმა, ვაჭრობამ, გადასახადებმა და მილატარიზმმა იქონიეს თავისი გავლენა ამ კლასებზედაც. მათი ადგილობრივი კარჩავეტილი პოლიტიკა თანდათან ქრებოდა. — რასაკვირველია, ზოგან უფრო ჩქარა, ზოგან კი უფრო ნელა. ამის დაწყება ეკუთვნის მდებალ მოქალაქეთ და პროლეტარებს, რომლებიც პატარა ქალაქებშია კი მჭიდრო კავშირს იკავებდნენ დიდ ქალაქებში ბუკავ ამხანაგებთან. მათი მავალითი მთელი მშრომელი ხალხისთვის მისაბაძავი შეიქნა. კაპიტალისტური მრწველობა ხელს უწყობდა ამ გარემოებას. დიდ ქალაქებში ერთდებოდნენ პროლეტართა ჯგუფები ვაჭრებთან და ხელოსნებთან ერთათ. ესენი ახლა აღარ ცხოვრობდნენ მარტო სასახლის ხარჯზე. სასახლის მედიდურობა, სიმდიდრე და ბრწყინვალეობა უფრო აშკარათ ხდიდა მათ შეგნებაში მათსავე სიტატაკეს—და ზიზილი და მძულვარება, რომელსაც ღარიბ ხალხში მოეყარა თავი, ხშირათ მეთის სასახლის წინააღმდეგ მიიპართებოდა.

დიდ ქალაქების მშრომელ კლასთა ხელმძღვანელობით მთელი ქვეყნის მოქალაქეთა და პროლეტარებმა, და ზოგიერთ ადგილას გლეხ-კაცებმა კი შეიგნეს, რომ ადგილობრივ ინტერესებს გარდა მათ ქონდათ საერთო-სახელმწიფო—თუ შეიძლება ასე ითქვას—ინტერესებიც. ადგილობრივ პოლიტიკის მოსპობასთან ერთად პირველი ადგილი დაიჭირა იმ მისწრაფებამ, რომელმაც მოიცვა მთელი არე მარე, მთელი ერი; ამასთანავე დაბალ კლასების ძალა და გავლენა თანდათან იზრდებოდა.

არისტოკრატიულ წესწყობილებას კაპიტალისტებს და პროლეტარებს გარდა გაუჩნდა კიდევ მესამე მტერი. ეს არის ბურჟუაზიული ინტელიგენცია მაგ., ვექილები, პროფესორები, ექიმები, მწერლები, მხატვრები და სხვები.

მე-XVI და XVII საუკუნოებში ეს კლასები პირდაპირ თუ არა პირდაპირ სასახლის არისტოკრატიაზე იყვნენ დამოკიდებული. საშელო საუკუნოებში მეცნიერების და ხელოვნების ერთადერთი თავშესაფარი ეკლესია იყო. რეფორმაციის შემდეგ კი, როცა ეკლესიამ თავის ასეთ როლზე ხელი აიღო, ყოველ მოაზრეს, ყოველ მხატვარს, პეტს, რომელსაც არ ქონდა საშელოება დამოუკიდებლათ ეცხოვრა, შეეძლო განეგრძო მეცნიერული და ხელოვნური შრომა მხოლოდ რომელიმე დიდი, ცნობილ პირის დახმარებით და მფარველობით. *) აი ეს ცნობილი პირი ღებულობდა მას როგორც თავის მოსამსახურეს და ნიშნავდა თავის სასახლის ლაქიათარიცხვში. მარა ბურჟუაზიის აღორძინებით და გაძლიერებით, მის წევრებსაც ეხსნებათ გზა, ემატება თავისუფალი დრო, დიდება და რთულდება მათი მოთხოვნილებანი, საქმის მკადნე და განსწავლული პირნი აუცილებლათ საქირონი ხდებიან

ბურჟუაზიისათვისაც. ამ ნაირათ ჩაღდება ბაზარი ვექილებისთვის, ექიმებისთვის, ინჟენრებისთვის. მასწავლებლებისთვის და სხვ... ბოლო ხანებში, როცა დაბალმა კლასებმა მონაწილეობის მიღება იწყეს ხალხის პოლიტიკურ და გონებრივ ცხოვრებაში, როცა ამ კლასებმა წიგნების და გაზეთების კითხვა დაიწყეს, იმ დღიდან ინტელიგენცია არისტოკრატისაგან და სასახლისაგან თანდათან დამოუკიდებელი შეიქნა. მეცნიერებაში და ხელოვნებაში თავი ამოყო იმ დროს გამეფებულ ძალების და საზოგადოებრივ წესწყობილების წინააღმდეგმეტენდენციებმა და სულ მალე პირველი ალაგი დაიჭირა. თატების ლოდიკა და განწყობილება არისტოკრატიულ წესწყობილების წინააღმდეგ მეტყველებდა. ინტელიგენციაც, როგორც უმრავლეს შემთხვევაში, ბურჟუაზიულ წრიდან წარმომდგარი და თავის საზოგადოებრივ მდგომარეობით და ინტერესებით ამ წრესთან დაახლოვებული, დაინტერესებული იყო ბურჟუაზიის გამარჯვებით და არისტოკრატის მამარცხებით და მოსპობით. მარა ინტელიგენცია ბურჟუაზიის ყველა დანარჩენ ნაწილებზე მალა იდგა გონებრივი განვითარებით და მას საზოგადოთ ნაკლებათ ენებოდა ამ კლასის წევრთა დროებითი და შემთხვევითი ინტერესები. ამ ნაირათ ბურჟუაზიულ ინტელიგენციას შეძლება და საშელოება ქონდა გამხდარიყო ბურჟუაზიის მოწინავე მებრძოლათ, გამოსულიყო ძირითად კლასობრივ ინტერესების წარმომადგენელათ და ამხსნელ-გამრკვეველათ, მაგრამ ბურჟუაზიის კლასიური მოთხოვნილებები და ინტერესები მაშინ უერთებოდა მთელ საზოგადოებრივ მოთხოვნილებებ, და ინტერესებს, წარმოიდგინეთ დაბალ კლასების ინტერესებსაც კი, იმ კლასების, რომელსაც მალა წრის ხალხთან ერთათ ერთი საერთო მტერი ყავდა და ეს საერთო მტერი იყო არისტოკრატიული წესწყობილება. ტანჯვა, წვალება და ჩავრა არისტოკრატიულ წესწყობილების მიერ გამოწვეული, იყო ისეთი დიდი და აუტანელი, ექსპლოატაცია ისე ფეხ-გადგმული იყო, რომ ამ შემთხვევაში მცხოვრებთა საზოგადოებრივ კლასებმა დაივიწყეს თავიანთი კერძო კლასიური ინტერესები დროებით და შეერთდნენ საერთო მტრის—დაშალ არისტოკრატიულ წესწყობილების წინააღმდეგ. ქალაქი და სოფელი, მეშა და კაპიტალისტი, ხელოსნობა და სხვილი მრწველობა და ვაჭრობა—საერთო მიზანმა მოიცვა, საერთო მტრისკენ გაეშურა მის ბატონობის ძირიანათ აღმოსაფხვრელათ და გასათახსირებლათ. ბურჟუაზიის „მდ. მოქალაქეთა“, გლეხობის და პროლეტარიატის ნაწილები შეერთდნენ განუსაზრვრელ სახელმწიფო უფლების დასაცემათ და თავად აზნაურობის გასაუქმებლათ და მოსასპობათ. და ის კლასი, რომელმაც ხელი შეუწყო ამ კავშირის შექმნას და რომელიც გამოდგა ამ ერთობის მტეცე ელემენტად, იყო ბურჟუაზიული ინტელიგენცია. ბურჟუაზიული ინტელიგენცია ყველაზე ნაკლებ ექვემდებარებოდა იმ მოვლენათა გავლენას, რომელიც თესდა შუღლს, უთანხმოებას და ამყარებდა წინააღმდეგობას საზოგადოებრივ კლასთა შორის. ის სუყველაზე კარგათ გრძნობდა და ესმოდა მათი შეშაერთებელი ინტერესების მნიშვნელობა; აი ამიტომ ჩვენ ვხედავთ, რომ დემოკრატიულ მოძრაობას, რომელიც იყო მეთვრამეტე საუკუნის უკანასკნელ ხანებში ზემოხსენე-

*) ამისთანა მფარველობას მეცნიატოზას ეძახდნენ. შენ. მთარგმეელისა.

ბულ კავშირის ნაყოფი, ინტელიგენციამ თავისი ბეჭედი დაასვა, თავისი ელფერი მიცა. იმან მიცა ამ მოძრაობას კარგი შეთაურები და წარმოშვა მისთვის მოწინავე მებრძოლნი. დემოკრატიას ორი მიზანი ქონდა. იმას შეძლების და გვართ უნდა შეესუსტებინა სახელმწიფოს ცენტრალურ უფლების ძლიერება და გავლენა ხალხზე—სულ ერთი იყო ეს უფლება თვით მპყრობელ მონარქს ეჭირა ხელში თუ პარლამენტს, მაგრამ ამ მიზნის განხორციელება შეიძლებოდა განსაზღვრულ პირობებში, რადგან კაპიტალისტური საზოგადოებაც საჭიროებდა თავის განვითარებისათვის ძლიერ ცენტრალურ უფლებას. აი ამიტომ დემოკრატიას პირველ მიზნის გვერდში უნდა ამოეყენებინა მეორეც: სახელმწიფო უფლება უნდა გამოცლოდა არისტოკრატის ხელიდან და ხალხის მფლობელობაში უნდა გადასულიყო; ის უნდა შეცვლილიყო არისტოკრატის იარაღიდან ხალხის იარაღად. პირველი მიზნის განხორციელება თხოვლობდა სახელმწიფო უფლების და მის ორგანოების შესახებ თავისუფალ კრიტიკას; ის თხოვლობდა პარლამენტის კრებების მოქმედების გამოქვეყნებას, სიტყვის და ბეჭდვის თავისუფლებას. აგრეთვე საჭირო იყო სახელმწიფო უფლების და მის ჩინოვნიკების (მოხელეების) ზოგიერთ ფუნქციების და იძულებითი ძალდატანებით სავალდებულების გადაცემა თემებზე და პროვინციებზე, რომლისთვისაც თვითმართველობა უნდა მიენიჭებინათ.

(შედეგი იქნება)

მასწავლებელთა გასაპირი და კავშირი სრულიად რუსეთის მასწავლებელთა.

«რუსეთის ველომოსტის» მე-64 ნომერი მოთავსებულია წერილი «საზოგადო მასწავლებელთა და კერძო სოფლის მასწავლებელთა შესახებ. ბ-ნმა გერდმა აზრი გამოთქვა „სრულიად რუსეთის მასწავლებელთა კავშირის“ დაარსების შესახებ და როგორც მოსალოდნელი იყო ამ სიმბატიურ სურვილს, ყოველი მხრიდან აღტაცებით მიეგებნენ. ხსენებულ რედაქციას მრავალი წერილი მიუღია სხვა და სხვა კუთხიდან, მარა ჩვენ ამ ხანათ მარტო სოფლის მასწავლებელთა შესახებ მოყვანილ ცნობებს ვაღმოგვივით, რადგანაც ჩვენი აზრით უკიდურეს გასაჭირს აღმზრდელთა შორის სახალხო მასწავლებელი ითმენს.

აი რას იწერება ერთი სკოლის მზრუნველი: «საწარმოვო დაწესებულებათა მუშები, რკინის გზის მოსამსახურენი, ადითაქებში მძიმე შვენი, და კიდევ სხვა კატეგორიის მუშები ხმას იმაღლებენ და თავის გასაჭირს საჯაროთ აცხადებენ. ეკონომიური მდგომარეობის გაუქვობისათვის თხოვლობენ.

მხოლოდ ერთი კლასი, მზრუნველთა კლასი, რომელსაც ყველაზე მეტი უფლება აქვს თავისი მოითხოვოს, ხმას არ იღებს და საზოგადო მოძრაობის გარეშე დგას. ვინ არიან იმნი? ეს განლავე ყველასაგან მივიწყებული სოფლის მასწავლებელნი. ეს ის ჩუმი მუშაკები არიან, რომელთაც ჩვენს ხალხში განათლების სხივი შეაქვთ, რომელნიც ხალხს თვით ცნობიერების გაღვიძებას ემსახურებიან. თუმცა მთელი ეს კლასი სახალხო მასწავლებელთა უკიდურეს გასაჭირს ითმენს, ნახევრათ მშიერ-მწყურვალთა, მაგრამ თავისი მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის ხმას არ იღებს; მასწავლებელთა გასაჭირის მტკიცება საჭირო არ არის, რადგან ყველა საღი გონების ადამიანი მიხვდება თუ რა შეუძლიან იმ მასწავლებლებს რომელიც თვეში 15-30 მანეთამდე ჯამაგირს იღებენ. ამიტომ საჭიროა დ-წსდეს მიხიზუმი (ე. ი. უმცირესი ჯამაგირი) მასწავლებელთა ჯამაგირისა, რომელითაც უნდა შეეძლოს მას უსაჭიროესი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. ჩვენ აზრით ასეთი ჯამაგირი არ შეიძლება თვეში 50 მანეთზე ნაკლები დარჩეს. განა სირცხვილი არ არის რუსის ხალხისათვის, რომ იმისი საუკეთესო მოღვაწეები, რომლებსაც განათლების სხივი შეაქვთ მათი ბავშვების გონებაში, ისეთ ვასაჭირს ითმენდნენ, როგორც დღეს ადგათ?»

მეორე ალაგას ერთი მასწავლებელი წერს, რომ თანამედროვე საზოგადო მოძრაობას მხოლოდ მასწავლებელთა ხმა აკლია, ხმა სამართლიანი, რადგანაც უმეტესი გასაჭირი არც ერთ სხვა მოღვაწეს არ

ადგას. ავტორი ადარებს სოფლის მასწავლებელს და ქარხნის მუშის მდგომარეობას და აი რა გამოყავს: პეტროლის ქარხნის მუშა საშვალო რიცხვით იღებს 48—50 მანეთამდე, თუცა ზოგჯერ ჯამაგირი 120 მანეთამდეც აღისო. სოფლის მასწავლებელთა ჯამაგირი კი უმთავრესათ 15—35 მანეთს არ აღემატება. ამასაც ისიც უნდა დავუმატოთ, რომ მუშას როგორც ქალაქის მცხოვრებს შეიძლება აქვს თავისი შეილები აღზარდოს, ხოლო სოფლის მასწავლებელი ამ საშვალებას მოწყვეტილია შორი მანძილით, უზომო შრომას და უკიდურეს სიღარიბეს არა ნაკლები გავლენა აქვს მასწავლებელთა ჯან მრთელობაზე; საზარელი სენი, ტლექი მასწავლებელთა შორის ძლიერ ხშირი მოვლენა არის.

დღეს, როდესაც მთელი რუსეთი ეღვას, როდესაც ყველა თავისი გასაჭირზე დადებს და მომავალი ცხოვრების გაუმჯობესებას ცდილობს ძლიერ გვაკვირებს მასწავლებელთა ასეთი მკვდრული, სამარისებური სიჩუმე. ჩვენი აზრით შეიძლება მოითხოვონ 1) მასწავლებელთა კავშირები, 2) სამოსწავლებლო კასები 3) კურსები და კრებები, რომელზედაც მასწავლებელს თავისუფლათ უნდა შეეძლოს მსჯელობა, როგორც საკუთარი გასაჭირის, ისე გლეხ კაცობის შესახებაც.

მეორე მასწავლებელი (ყირიმელი) სხვათა შორის ამბობს: «ახლა იკითხეთ რამდენი უფროსი, რამდენი მზრუნველი ყავს სოფლის მასწავლებელს: 1) სკოლის მზრუნველი, 2) საზოგადოება და თითოეული იმისი წევრი; 3) სოფლის მწერალი; 4) მამასახლისი, 5) მღვდელი, 6) ბოქაული, 7) მაზრის უფროსი და ასე ზევით რამდენიც გინდათ. ყველა ჩამოთვლილი პირი მზრუნველია, ყველას ანგარიში უნდა აძლიოს საბრალო მასწავლებელმა. ყველას უნდა ასიამოვნოს, რომ თავის უზომო შრომით მოპოებული ლუკმა პური არ დაკარგოს. ნუთუ მასწავლებელთა გასაჭირს ბოლო არ მოეღება? ნუ თუ ზედ-მეტი მზრუნველები არ ჩამოეცლებიან მას? ნუთუ მისი სიცოცხლე ასე მათხოვრული იქნება შემდეგ შიაც! სად არის მასწავლებელთა სამართლიანი ხმა? რატომ ასე გაჩუმებულან ისინი ვისაც ყველაზე მეტი აქვთ სათქმელი?»

მართლაც საოცარია მასწავლებელთა დუმილი: როდესაც მთელი ქვეყანა ეღვას და შფოთავს, როდესაც ყველა იმაზე ფიქრობს თუ როგორ მოაწყოს განახლებულ ცხოვრებაში თავისი მომავალი, მასწავლებელთ სრული გულგრილობა და დაუდევრობა ეტყობათ. უმთავრესი იარაღი ხალხის კეთილ-დღეობისა და გათვითცნობიერებისა-სახალხო სკოლა და სახალხო სამკითხველოები თითქმის უჭირისუფლოთ დარჩენილან. ვინ უნდა აღამაღლოს ხმი ამ წმინდა დაწესებულებათა ინტერესების დასაცავათ? ვინ და იმან ვისაც უკეთ ესმის სოფლის სკოლის გასაჭირი, ვინც ხელ-მძღვანელი იყო მისი. მამ სად არიან სოფლის მასწავლებლები? რათ არ იკრიბებიან და არ აცხადებენ თავიანთ მოთხოვნილებებს ისინიც, როგორც საზოგადოებას სხვა ელემენტები ჩვენ გვრწამს, რომ სოფლის მასწავლებლები ჩქარა გამოფხიზლდებიან და დღევანდელ საერთო მოძრაობას ისინიც თავის ხმას შეუერთებენ.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.

ყოველკვირული ჟურნალი

„მომზაური“

(წელიწადი მუხუთე—პირველი)

გამოდის 1905 წლის 16 იანვრიდან ვრცელი პრიორადით.

უზრნალის ფასი გაგზავნით კავკასიისა და რუსეთის ქალაქებში: ერთი წლით—5 მან., ნახევარი წლით—3 მან. ცალკე ნომერი—15 კაპ. აღრყისის გამოცვლა—40 კაპ. წლიური ფასის შემოტანა ნაწილ-ნაწილათაც შეიძლება.

ხალის მოწერა მიიღება:

ბათლისში „მოგზაურის“ რედაქციაში; წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მაღაზიაში—შიო ქუჩუკაშვილთან; ვ. გალილის წიგნის მაღაზიაში (კიროსი ქუჩა, № 7) და ნაძალადევი—წერა-კითხვის საზოგადოების ბიბლიოთეკაში.

ბათუმში—ანასტასია გოგოლაშვილთან და ბარ. კილაძის და თავარ ტქილაძის წიგნის მაღაზიაში.

ბაზოში—ტერენტი წყრეთელთან (ქალაქის საბჭოში).
ბანჯაში—ი. ევდოშვილთან. და ვასო გეთაშვილთან
ბუთაისში—ის. კვიციანიძესთან (ამხანაგ. „კოლხიდა“)
ოზურგათში—ს. თავართქილაძის წიგნის მაღაზიაში და ქ-ნ თამარ შა- რაშიძესთან.

გოსატოურში—ალექსანდრე დოლიძესთან.
სენაკში—არსენ წითლიძესთან.
სამტრედიანში—ყარამან ნანეიშვილთან და ალ. მირანაშვილთან.
სონში—ეკიმ ჰ.ოლიკარ კიკალიშვილთან და „რუსთაველის წიგნის მაღაზიაში“.

ბიათურაში—ირაკლი დეკანოზიშვილთან.
ჯეხტაში—სოლომონ წულაძესთან. და გაჩეჩილაძის წიგნის მაღაზიაში
სად. მისანილოვში—ივანე ომიანიძესთან.
ს. ბოკში—არსენ კალანდიაძის წიგნის მაღაზიაში.

ეურნალობის დანიშნული წერილები და ყოველგვარი კორესპონ- დენცია უნდა იგზავნებოდეს პირდაპირ რედაქციის სახელობაზე—ეურ- ნალში დასაბუქდათ გამოგზავნილი სტატიები და მოთხოვნები, რომელთა დაბეჭდვას რედაქცია ვერ სცნობს. შეესაძლებება, შეინახება მ. თვი- განმავლობაში, ხოლო სხვა წერილებისა და კორესპონდენციების შესახებ რედაქცია არავითარ მიწერ-ნოწერას არ კისრულობს. ვისაც რედაქციისას გან წერილით პასუხის მიღება სურს, უნდა წარმოადგინოს ფოსტის ხარჯი.

სიღნაღა და ანაგაში—ნიკოლოზ ივანეს ძე ახმეტელაშვილთან
თელავში—ქეთო ხარაფიშვილთან.
ფოთში—ანტონ ულენტთან.
რედაქცია დიას დილის 10-დან შუადღის 2 საათამდე და საღამოს 8 საათამდე. რედაქცია იმუფავს: ტფილისში, ნიკოლოზის ქ., სახ. № 44

ფოსტის ადრესი: ტფილის. Редакция „МОЗУРИ“

ს ვ ი ლ ი ს ი ს

კერძო სამკურნალო

მკურნალის დ. ა. ვედევანიშვილისა
ავადმუფებს იღებენ უკუფ დღე.

- დ ი ლ ი თ:**
- 3. ი. ბიბინაძე.** კბილის—8—9 საათ.
 - 3. ბ. მაღალიშილი.** შინაგანი. ოთხშაბ. 9—10 საათამდე და კვირაობით 6—11 საათ.
 - ა. ი. ბალარჯიშვილი.**—ბავშვისა 9¹/₂—10¹/₂ ს.
 - ბ. ტ. მულინი.**—ყურისა, ხახისა და ცხვ 10—11.
 - 3. დ. ლამაზიძე.**—შინაგ. სამშ. ხუთშ. პარასკე ზე შაბათობით 11—12.
 - 3. მ. მანსვათიანი.**—შინაგ. და ბავშვ 12—1 ს.
 - დ. ა. გვდუვათიანი** შინაგანი და ნერვებისა 12—1 ს.
 - მძ. ძალი მ. კ იოსელიანი**—ქალისა და საბებიო, სამშ, ხუთშ. და შაბათ 12—1 ს
 - კ. ნ. დინასვიძე.**—ვენერიული და კანისა 12¹/₂—1¹/₂ საათ.
 - ს. ს. ალაქსი-შახსიშვილი.**—ხორტრგია 1—2.

ს ა ლ ა მ ო ს:

ს. ი. შაყაძე—შინაგ. 6—7 საათამდე
მკურნალების გკვეთება შეუძლიათ გარეშე ექიმ-ხორტრგებსაც. ფასი რწვევის და დარიგებისა 50 კაპ., სავათმუფოფს აქვს ოცო საწოლი. სამკურნალოში მკურნალებს შორიგებით, კრავატები დღეში დარს 2-დან სამ მანუთამდე. სოზოგად და სმპერია—ნ მ.

ადრესი: კუკია, ველიკოკინიანის ქუჩა (კუკიის ხიდიდან მეცხრე სახლი), სახლი აბრამოვისა, № 9, მიხეილის ქუჩიდან-კი 34 ბ.

ბელაფონი № 274.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1905 годъ
(Седьмой годъ изданія)

на еженедельную газету „ПРАВО“

выходящую безъ предварительной цензуры подъ редакціей пр.-доц. В. М. Гессена и Н. И. Лазаревскаго и при ближайшемъ участіи Г. В. Гессена, пр.-доц. А. И. Каминка, проф. Л. И. Петражицкаго, по прежней программѣ.

Годовые подписчики получаютъ въ качествѣ приложений: Сборникъ рѣшеній кассационныхъ департаментовъ и общаго собрания I-го и кассационныхъ департаментовъ Правит. Сената.

Редакція даетъ годовымъ подписчикамъ „ПРАВА“ безплатные отвѣты (въ количествѣ не болѣе 3-хъ) на юридическіе вопросы.

Въ „Правѣ“ помѣстили статьи слѣдующія лица: К. К. Арсеньевъ, проф. Берл. ун. В. І. Борткевичъ, пр.-доц. Ф. А. Вальтеръ, М. М. Винаверъ, проф. А. К. Вульфбертъ, Л. В. Гантоверъ, М. И. Ганфманъ, сен. А. Г. Гасманъ, пр.-доц. М. Я. Герценштейнъ, проф. А. Х. Гольмстенъ, В. Голубевъ, пр.-доц. М. Б. Горенбергъ, О. О. Грузенбергъ, проф. А. Г. Гусаковъ, пр.-доц. Н. В. Давыдовъ, проф. Н. Л. Дювернуа, Г. Г. Евангуловъ, В. В. Ельяшевичъ, проф. С. И. Живаго, проф. А. А. Жижипленко, Н. И. Иорданскій, проф. И. А. Ивановскій, сен. А. Θ. Копп, баронъ С. М. Корфъ, Н. Е. Кудринъ, Н. И. Кузнецовъ, Г. А. Ландау, А. А. Леонтьевъ, В. О. Люстихъ, пр.-доц. І. В. Михайловскій, проф. С. А. Муромцевъ, В. А. Мякотинъ, проф. В. М. Нечаевъ, проф. П. И. Новгородцевъ, баронъ Б. Θ. Нольде, проф. Берлн. ун. Др. Оертманъ, проф. М. Я. Пергаментъ, О. Я. Пергаментъ, проф. А. А. Піонтковскій, П. А. Потѣхинъ, А. С. Пругавинъ, В. А. Пѣшеоновъ, И. М. Рабиновичъ, М. А. Рейснеръ, Θ. И. Родичевъ, проф. Н. Н. Розинъ, В. И. Семевскій, Б. Д. Спасовичъ, М. А. Стаховичъ, И. М. Страховскій, сенаторъ Н. С. Таганцевъ, Е. Н. Тарновскій, проф. кн. Е. Н. Трубецкой, проф. кн. С. Н. Трубецкой, пр.-доц. В. М. Устиновъ, проф. И. И. Фойницкій, В. В. Хижняковъ, проф. П. П. Цитовичъ, проф. Н. М. Пытовичъ, пр.-доц. Л. В. Шалландъ, проф. Г. Ф. Шершеневичъ, Гр. И. Шрейдеръ, Г. Н. Штильманъ, И. Г. Щегловитовъ и др.

Поставивъ въ числѣ своихъ задачъ ознакомленіе читателей съ существующею судебною и судебно-административною практикою, а также разработку этой послѣдней, „Право“ удѣляетъ широкое мѣсто судебнымъ отчетамъ, а также разбору рѣшеній, приговоровъ и административныхъ постановленій, представляющихъ принципиальный интересъ. Отчеты о всѣхъ дѣлахъ, разсмотрѣнныхъ въ кассационныхъ департаментахъ Правительствующаго Сената, печатаются въ ближайшихъ послѣ засѣданій номерахъ.

Въ Справочномъ отдѣлѣ печатаются: алфавитный списокъ лицъ несостоятельныхъ, ограниченныхъ и освобожденныхъ отъ ограниченія въ правоспособности; алфавитные списки уничтоженныхъ довѣренностей; списки дѣлъ, назначенныхъ къ слушанію въ Прав. Сенатѣ, а также и резолюціи по заслушаннымъ въ Сенатѣ дѣламъ.

Подписная цѣна: на годъ съ доставкой и пересылкой 7 руб., на полгода 4 руб. Допускается разсрочка: при подпискѣ 4 руб. и къ 1 мая 3 р. За границу на годъ—10 руб. Отдѣльные нумера продаются по 20 к.

ГЛАВНАЯ КОНТОРА: С.-Петербургъ, Загородный пр. № 2, при юридическомъ книжномъ складѣ „ПРАВО“. Складъ высылаетъ всѣ имѣющіяся въ продажѣ книги по вопросамъ правовѣдѣнія и обществовѣдѣнія. Подписчики „Правы“ пользуются при выискѣ частныхъ изданій скидкой въ размѣрѣ 50%.